

เลขที่ 175

สมบัติของสาขาพิพิธภัณฑ์ประจำ จ.ว. สุราษฎร์ธานี
ในคราวทอดกฐินของกรมศิลปากร

พ.ศ. 2494

กลอนนิราศเกาะแก้วกาลกัฏฐา

พระราชสมบัติ การเวก รัตนกุล

แต่งเมื่อรัชกาลที่ ๔

พิมพ์ครั้งที่ ๒

แจกในการปลงศพ นางเปตียน โอตถานนท์

เมื่อขวอก พ.ศ. ๒๔๖๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

๗๗ ๕๕

เลขที่ 175

สมบัติของสาขาพิพิธภัณฑ์ประจำ จ.ว. สุราษฎร์ธานี
ในคราวทอดกฐินของกรมศิลปากร

พ.ศ. 2494

NSTNL SENAYAN

36283

895.9112

54297

2463

กลอนนิราศเกาะแก้วกาลกัฏฐา

พระราชสมบัติ การเวก รัตนกุล

แต่งเมื่อรัชกาลที่ ๔

พิมพ์ครั้งที่ ๒

แจกในการปลงศพ นางเปลี่ยน โอศถานนท์

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

中華民國國家圖書館藏

中國歷史地理學

王維屏著

一冊

中國歷史地理學

王維屏著

中國歷史地理學

R01311

นางเปลิยน โอสถานนท์
ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓.
อายุ ๕๕ ปี

(ม.ท.บ.)

คำนำ

รองอำมาตย์เอก หลวงอนุพันธ์ไพโรสณฑ์ มาแจ้งความแก่
กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครว่า จะทำการปลงศพ
สนองคุณนางเปลี่ยน สุพรรณสมบัติ (โอสถานนท์) ผู้เป็นมารดา
มีศรัทธาจะพิมพ์หนังสือเป็นของแจกในงานศพสักเรื่อง ๑ ขออนุญาต
พิมพ์หนังสือกลอนนิราศเกาะแก้วกาลกัตตา ซึ่งพระราชสมัค (การเวก
รัตนกุล) แต่งอีกครั้ง ๑ หนังสือนิราศเรื่องนี้ได้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ
เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ บัดนี้หาฉบับยากอยู่แล้ว กรรมการหอ
พระสมุดวชิรญาณอนโมทนาด้วย จึงอนุญาตให้หลวงอนุพันธ์ไพโรสณฑ์
พิมพ์นับเป็นครั้งที่ ๒

อธิบายเรื่องนิราศเกาะแก้วกาลกัตตา

เรื่องตำนานของหนังสือนิราศเรื่องนี้ เริ่มเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๒
ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาภูธราภัย (อหมัด บิดาเจ้าพระยาไทร
อุปคุตตามิตเถียร) ยังเป็นพระยาไทรบุรีเข้ามาเฝ้า ๑ เมื่อกราบ
ถวายบังคมลากลับไป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฝาก
พระราชสมัคผู้แต่งหนังสือ ซึ่งโปรดให้เป็นข้าหลวงไปหาซื้อเพชร
พลอยทองคำพระราชประสงค์เมืองกาลกัตตาในอินเดีย ให้พระยาไทร
รับไปส่งลงเรือเมล็ดตเมืองเกาะหมาก แลบางทีจะได้โปรดให้เป็นอรร
รับส่งตลอดทางทั้งขาไปขามาค่วยก็ได้ พระราชสมัคจึงได้ไปใน
เรือกำปั่นไปกับพระยาไทร ตั้งแต่เมืองสมุทรปราการจนถึงเมืองสิงคโปร์

แล้วโดยสารเรือกำปั่นลำนั้นต่อไปจนถึงเมืองเกาะหมากแลเมืองไทรบุรี
ไปคอยอยู่ที่เมืองไทรจนได้คราวเรือ จึงมาลงเรือเมลักไฟไปจาก
เกาะหมาก เรือเมลักเมื่อกระนั้นก็ยังใช้ไม่สทวก ไปถึงกลางทาง
ถ่านหมดต้องไปแวะเมืองร่างกุ้ง พระราชสมบัติเลยเป็นอันได้ไป
เมืองพม่าด้วยอีกแห่ง ๑ แล้วจึงไปถึงเมืองกาลกัตตา ครั้นเสร็จ
ราชการแล้วเมื่อก่อนจะกลับมาก็ได้ยินข่าวว่าไร่ปลูกต้นฝิ่นอยู่ใกล้ ๆ
นักอยากคว่ำต้นฝิ่นของฝิ่นเป็นอย่างไร จึงโดยสารรถไฟไปถึงเมือง
ปัตตะ (ปาตะลียัต) ด้วยอีกแห่ง ๑ ขากลับพระราชสมบัติขึ้นบก
จากเมืองไทรมาถึงเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าพระยานคร ฯ จักเรือ
ส่งเข้ามายังกรุงเทพ ฯ ได้เพชรพลอยคือเพชรเม็ดใหญ่ อันมีนาม
ปรากฏต่อมาว่า พระมหาวิเชียรมณีนั้นเป็นต้น มาถวายตั้งพระราช
ประสงค์ ว่าโดยทางตำนานมีเนื้อความทั้งกล่าวมานั้น

ถ้าว่าโดยกระบวนหนังสือที่แต่ง ข้าพเจ้าเห็นว่านิราศเกาะแก้ว
กาลกัตตานี้ กระบวนกลอนพอทำเนา แต่กระบวนความนั้นแต่งดี
หนักหนาทีเดียว ด้วยแต่งเล่าถึงความที่ได้ไปรู้เห็นเป็นสำคัญ ไม่
หลยตาเพื่อครวญแต่ทางสังวาคเหมือนอย่างนิราศของคนอื่น ๆ โดยมาก
นั้นประการ ๑ ความที่บรรยายว่าแจ่มแจ้งชัดเจนดี ประการ ๑ เข้าใจ
เลือกเรื่องมาให้หน้าฟัง แลบางแห่งกลิ้งกล้าว ดังเช่นชมดงใน
แขวงเมืองพัทลุงแลเมืองนคร ฯ แกล้งชมตามคติชาวนครเป็นต้น
ให้ขบขันประกอบแถมอยู่เนื่อง ๆ ว่าโดยย่อควรชมว่าเป็นหนังสือซึ่ง
ฉลาดแต่งน่าอ่าน.

นิราศเกาะแก้วกาลกัฏฐา

๑ ขอวีร่าข่างนิราศระคลาศสถาน

ท่วยพระจอมจักรพรรดิพหุมาน
ไปเที่ยวลี้ภัยแสวงหาจินดาวิเศษ
ในเกาะแก้วกาลกัฏฐาตามหานคร
กำหนดเรือพระยาไทระจะไคลคลาศ
กระตัญญูจงรักท่วยภักดี
จงไปศิครีสวัสดิ์กัฏฐากัฏฐกษ
ขำราศไภยในนาวาแลสาคร
พระราชทานเงินตราแลผ้าเสื้อ
แล้วกลับมายังสถานสำราญใจ
ก็อาบนํ้าพุทธรมนต์สกุณธริน
พลางสั่งมิตรคู่คิติกท่วยไมตรี
เป็นห่วงบ้านห่วงบุตรสกุณสังสาร
ถ้าช่วยใช้ใครจะช่วยบรโวรวิง
แล้วหักจิตรคิติกทางสังสารวิญ
เรือกลั้วกรับพายก็ย้ายคล้อย

มีโองการตรัสใช้ให้
ของต้องอย่างต่างประเทศเขตรคิงขร
ชโลธรข้ามสมุทร
ทูลลาบาทบงกชบทศรี
จอมไมพิทรวงฤทธิประสิทธิพร
ให้มีศุขวิญญูสไมสร
ชลกรรยชงคาลาครรไล
พระคุณเหลือเลิศล้ำในคำไต่
กำหนดได้ศุภวันเป็นจันทร์ตรี
พอได้ชนวิญญาเป็นราย
แล้วจรลลงนาวาพัวพัว
แสนรำคาญจิตรคนงถึงข้างหลัง
ก็จะทิ้งโคกคัลยร่ำพรรณคอย
ย่อมกำจัตยาวไพร่เคยใช้สอย
เห็นแพนอัยปากลักกระจักความ

ว่ากำนันนั้นทอหน้าเมืองสมุทร
ได้เห็นวิถีในลัทธิรามงาม
เห็นบ้านมอญมากมายทั้งชายหญิง
บ้างก็ชายเฒ่าโง่ชรา
บ้างก็เก็นค่อตามบ้างตามซอ
ที่สวยสวยงามงามทั้งชายมั่ง
ที่สถานบ้านพระยาสาหัสหลัง
มีห้องนั่งยาววิเปันทิวน
พวกเมียน้อยนั่งลายท่าชายแว
บ้างเก็นค่อทักทิตักทิตจะงอน
ที่สาวสาวชาวสอกลอเอี่ยม
ที่คนจนเหลือทนทวยจนใจ
พอออกกลั้วแลยมกแลเห็น
พระยาไพรท่อนรับทวยปริดา
จึงสั่งบุตรขาวไพรที่ไปส่ง
ต่างอำลาแล้วก็พากันรีบจร
ได้แต่บุตรคนใหญ่ไปเป็นเพื่อน
ได้ร่วมสุขร่วมทุกข์กันสามรา

ก็รีบรุดเร็วไปไม่ได้ถาม
เขาทำตามปราชญ์ช่วยโมทนา
ริมตลิ่งร้านรายทั้งชายชรา
ทั้งเฒ่าปลาหอยปลาคอกนง
เสียงของออกตามภาษานั่งผาญ
ชายผานั่งผ้าห่มพอสสมควร
มีรวงทรวงอบชิตคึกคักกับสวน
คุดมครวาศนาพระยามอญ
ดูปลายแปลบเคืองตาเห็นชาวอน
เขาว้ามอญพดขวางอย่างกะไร
งามแสงยมน้ำชิตพิศมัย
นายก็ใช้คทเรศเวทนา
เวลาเย็นถึงกำนันชนไปหา
จันทนาให้ประทับที่หลังนอน
ให้คั่นคองยังสถานสโมสร
แสนอาวรณ์เปลี่ยวใจในนา
กับย่าวคนหนึ่งก็เหมือนทวยวงษา
อาทวาวางกลางทะเล ๓

๑ พอพลบค่ำเคลอนกำนันออกทอดกฏ เวลาคึกคักนกรันอยู่เห็นเห
แต่ทอดลอยคอยลำเลียงเห็นรวนเร นัยคเนได้สักสามทิวากาล

ออกปากอ่าวเขาสว่างกลางสมุทร
 เห็นละเมาะเกาะอ่าวลำเนาธาร
 เรือเล็กเล็กแล่นไปเที่ยวขายของ
 บ้างแล่นมาแล่นไปออกไขว่กัน
 ฝ่ายเรือเราออกแล่นตามแผนที่
 เกาอหนึ่งตั้งบนท้ายเกตรา
 บ้างผูกพวนน้ำกระเด็นขึ้นเป็นสาย
 บ้างดำไล่ไคลน้ำเป็นวงวน
 แต่ละตัวใหญ่ยาวเท่ากำปั้น
 ถ้าเรือแตกคนตายว่ายวارين
 พลังคนงลงบุตรสุทสุทวาติ
 เห็นมัจฉาในมหาชลาลัย
 กบขีตคนล้าคณุตตังเข้
 กำหนดนัยได้สืบเชื้อทิ้วมา
 เพ็ชิ่งหอบไปเอาเรือหิน
 กระทบกระแทกเรือฝนอยู่ครันโครม
 บ้างง่วงเหงาเมาเหียนข้างเวียนหัว
 ข้างฝ่ายเมียบพระยาไท่รหมายว่าตาย
 แต่ตัวเราเคยข้ามทะเลหลวง
 เพวระเรือกลอกกลิ้งกลอนผ่นนท

แลจนสุกสายเนตรเขตรละหาน
 เป็นสถานเมืองน้อยน้อยไ้ร้อยพัน
 บ้างแล่นล่องลาคตระเวนเห็นกวคชน
 คอยกำปั่นไฟจะมีมา
 ไ้กลมตีพวกกันก็หรรษา
 ชมมัจฉาแหวกว่ายในสายชล
 ถึงสุหร่ายไ้ร้อยตองลของฝน
 บ้างว่ายปนปลาน้อยน้อยจะคอยกิน
 นากลัวครันลอยว่ายในสายสินธุ์
 ปลาเก็กินเป็นอาหารสำราญใจ
 ถ้านบยาททุลลามาด้วยไ้
 จะคิใจสรวลสันต์จ้านรจจา
 ก็เล่นเล่นไปข้างบูรพทิศา
 เกิดลมกล้าเป็นพยพยับไ้พยม
 คลนกรนกรนกรกเสียงฮึกโหม
 เพียงจะไ้ทรมทรคแยกแตกทำลาย
 ลางคนกลัวลัวคิดว่าคมาหงาย
 ทั้งแม่ยายร้องไห้ไม่สมประคิ
 ก็เหงาง่วงมนเคียรเวียนเกย
 ทังนาวทลัวออกทั่วไป

กลาสวิคน้ำยังค้ำยังรุ่ง
 ลมกบคคณกชคณาไป
 ค่างคนต่างตกใจเพราะใกล้เขา
 ไปปฤกษาค้นหนเป็นคนรู้
 ึ่งทั้งกลองสองคุเขตรไศล
 ไปในเกาะวิคังค้อยยังลย

๑ แล้วเล่นล่องลมมาห้าโมงเศษ
 ประทับทอดจอกริมคิขริน
 พวงแขกอยู่อาไศรยทำไร่ผัก
 ลงเรือน้อยลอยจอเข้าทอดเคียง
 พวงกำปั่นชวนกันชนเล่นหาก
 ที่หยแหพลวปล่องเป็นช่องชั้น
 ทหอยย้อยคังระยาศีลาลาก
 ุดปรื้มเบยมไหลลั่นสนั่นคัง
 บ้างกินอาบซาบรศวารริน
 บ้างเทยวเกยกอนคิลาเฮามากอง
 แล้ววิควกตักสาคเพื่อนกันเล่น
 หอมระรินบุบผาผกาตระการ
 ทคนเขาทำไร่มีหลายแห่ง
 ทั้งกล้วยกล้วยตะไคร้ชาแลชาพล

ยังไหลพลุ่งเต็มคิควิกไม่ไหว
 เห็นเกอยใกล้เขาริทั้งตังถาง
 จะเล่นก้าวไม่ตลอดคตังทอดลย
 ว่าทอดคยก็ระลอยคตังถอยกลับ
 อยากจะใคร่เข้าไปจอกที่ลมอัย
 จะไค้จยรวิรัตกนากิน ๗
 ลถึงเขตรกลั่นคณกระแสสินธุ
 ที่เชิงหินหาดทรายออกวายเวียง
 ปลุกแพ่งฟักกล้วยกล้วยไค้บินเสียง
 แลกเสียบยงปลาผกรูจกกัน
 มีธารไหลใสสอากคิลาคั่น
 ุดคคหลั่นเป็นชโงกชง่อนยง
 คิลาถายแลปลาคคิลาชง
 เป็นแถวถงธารทำคองคานอง
 พอไค้ชนในสกนธทหม่นหมอง
 คอยบคชองตามแฉกระแสธาร
 ุดก็เห็นน่าเป็นคชสนกสนาน
 รมสำราญพฤคษากันาค
 ปลุกแพ่งแพ่งแดงจิกพริกขหนู
 คณลาคคหมากมะพร้าวหลาวชะโอน

พฤษภาชาตังออกมาขันตามเขา
 ลดาวัลย์พันงอกออกพัวโคน
 บ้างออกช่อก่อผลระคุดอก
 ต้องพระพายชายพัดอยู่แกว่งไกว
 ที่กลางต้นค้อมคดกระเทยกระทัน
 ที่กลางต้นสูงเปลาตังเสากระโคง
 บ้างเป็นโพรงน้ำขังรังกระรอก
 ที่กลางต้นเหมือนก้นน้ำอศักรรย
 ทั้งแกกร่างกรกกันเกราะเสลาสล้าง
 กระเบากระบากซากสักหักกระเนน
 สนั่นเสียดไสกสมอตันยอป่า
 กระแตคิกไต่ไม้คุดคล้ายตัว
 เถาสกุงพงทลายลูกทล็ก
 เข้านั่งร่มลมชายสยายเย็น
 พออ่อนแสงสรวายลงบ้ายคล้อย
 บ้างเห็นหินสัปลาตสอาดตา
 บ้างขาวแดงแสงเขียวบ้างสีเหลือง
 บ้างสลัวสลัวสายคพรายพรัน
 ที่กลางก้นกลมกลึงเหมือนปลิงตาก
 ที่กลางก้นแซ่น้ำกำเป็นไคล

บ้างสูงเปลาถูกไฟเอาใบโกรน
 บ้างหักโค่นล้มปะทะปะกันไป
 ที่งามงอกสูงเขี่ยมเหลียมไคล
 ที่ต้นใหญ่ตาครากเป็นปากโพรง
 หักสับลงมาล่างเสียงผางโผง
 บ้างคคโกงเกะกะปะทะกัน
 บ้างแตกออกเป็นภูคชยัน
 ขางต้นนั้นรากโคนคุดโปนเป็น
 มะค่าคางแคกระทุ้มต้นกลมเสน
 บ้างเอียงเอนต้นเถาวลยชนพันพัว
 ส้าระหม่าพลองเพลาเสลาสลัว
 ช่างมีหัวหางเหมือนอย่างเป็น
 ทั้งต้นรักประปรุเทยวคเล่น
 ไค้มาเห็นก็เป็นทจำเริญตา
 เทยวเก็บหอยเนินหาดตามปราถนา
 สีสีลาหลายอย่างต่างต่างกัน
 แดงประเทืองคำคัสมีวคัน
 เทยวเลือกสรวเก็บคพชใจ
 บ้างแบนครากชมคราหน้าไหล
 บ้างเหมือนไขกลมคิกสนิทก

วาลกานำเล่นเลื่อยค้อน
 เห็นฟองน้ำงามรอกังคิรี
 ลางคนเห็นสิงโลกโคกไปเก็บ
 ข้างเก็บพริกเก็บผักหักเอามา
 พระยาไพร่จกแจ่งชนแต่งที่
 แล้วพาเมียข้าวไพร่เป็นหลายคน
 คุกคล้ายกบเรืออเหินาชนเขาบวช
 อยู่จำศีลสองรณาสบาย
 แฉ่วผอนของช่วยกันชนชนเขา
 แล้วจับรวตอกหมันเขาชนยา
 จึงตกชลชนของบรรทุกเล้า
 กบขยันกลาสักกลไย

๑ พระพายส่งตรงทำยนาวาเฉื่อย ก็เล่นเรือในมหาชลสินธุ์
 ไม่เห็นฝั่งเห็นแต่ปากยวาวิน
 เสียงพิณกรกครนคลนกระทย
 เวลาตกมคคลาอัมพรบน
 ส่งสารพวกลูกเรือกลาส
 ต้องกรำฝนทนหนาวระวังไย
 ยังปรอยปรอยลมสากไม่ขาดฝน
 ข้างกันนั่งน้อล่อแต่ตา

คลื่นกระฉ่อนสากปรายกระจายหนี
 เมื่อคลื่นตเขาคดลงกลึงขึ้นมา
 ข้างถูกเจ็บข้างกว้างชิงกันหา
 ลงนาวาชนกันกินสนทุกคน
 ผ่าชาวคลื่นยังลมทั้งร่วมฝน
 ชนอยู่บนเนินผาน้ำหาดทราย
 แต่คู่สวดของเขามักใจหาย
 แรมอยู่หลายราตรีแลทีวา
 ให้เรือเขาสูงวารคั่นกหนา
 ท้องนาวาหายร่วยังชวใจ
 พร้อมสำเร็จย่ำรุ่งประทุสไสมย
 เกตราโคกลเคลื่อนที่จากคีชริน ๓

ลางแห่งหินเกดงอกชนกลางชล
 ต้องเล่นหลยออกให้ห่างไปกลางหน
 ก็เกิดฝนตกพร่ำลงร่ำไป
 ไม่มีที่แอบขังนั้งอาไศรย
 จนอุไทยแสงสว่างกลางนภา
 ที่ลางคนสิ้นเทาเทาหนาวหนักหนา
 ถึงถึงปากก็ไ้ไม่สบาย

ข้างพวกเราไม่ได้หากระยาหาร
 เรือกแล่นคกงคางนตาลาย
 พอตกบ้ายชายแสงพระสุริเยศ
 กังปรากการกักรอยขอยสาคร
 ที่เป็นอ่าวชาวทะเลได้อาไศรย
 เรียกประหังคังโกรนเมืองเกกทอง
 เป็นเมืองชนกรุงเทพทวาเรศ
 กำหนดขบมีของไปคมคัล
 แล้วกลับไบบ่ายน่านาวาข้าม
 เห็นเกาะนาครูปเขาเหมือนนาค
 ทั้งสูงลวทิวไม้เป็นหมอกคลุ้ม
 เป็นรูปเคียรเหมือนนกชงก์ทรงคักดา
 เป็นดินที่พวกสลค้อยอ้าไศรย
 มีเรือใบใส่กระเชยงออกเรียงคน
 เรือจีนไปขายของระล่องกลับ
 เจ้าของเรือกทกใจไม่ทันรู้
 ที่ลางล้ากล้าหาญเข้ารานรุด
 สลคยั้งทั้งคินบนลูกเป็นไฟ
 ยิงสลคถูกเรือทลรวัว
 พวกสำเภาได้ทีคักระทย

หนาวสท้านอกทนไปจนสาย
 ค่อยคลคลายมรคานาวาจร
 เห็นประเทศทิวแถวแนวคิงขร
 บ้างชัยชัยนเป็นชวากฉะแหวคดอง
 เรือน้อยใหญ่ชอขายจำหน่ายของ
 มีเมืองรองตริงกานเป็นคู่กัน
 พระจอมเกษผ่านพิภพไอศวรรย์
 ต้นไม้หิรัญญธรรมชาติไม่ขาดย
 แล่นไปตามทิศประสงค์ตรงวิถี
 คยาววเหี้ยมคขวางกลางคองคา
 ชอุมกลุ้มยังแถวแนวพฤกษา
 จะบคยงสุริยาให้มคมนธ
 ที่หนีโลรีแจ้งทกแห่งหน
 คอยคปลนเรยเปลยวเทยวสยค
 คอยโหมจกครนออกชนล
 เข้าเกรียวกรเก็บของแล้วล่องไป
 ประจุคยบนลั่นสนั่นไหว
 พวกสำเภาคยได้ออกไฉ่รบ
 ทกใจกล้วถอยหนีแล่นลหดย
 ยิงประยพมดงในคองคา

กำปั่นไฟดำไปปะเรือสลัก
จับสลักมัดใส่ในนาวา
แล้วเอาไฟใส่เผาเสียกลางสมุทร
แต่ตัวโจรจับไปไว้ไซงาน
การทงนมไคเห็นประจักษ์เนตร
ที่กลางแห่งเกาะน้อยลอยประเทือง
ถึงเกาะหมอกเกาะกลวแลเกาะผาย
พฤกษาลงอกลงตามคิริน

๑ ตั้งแต่วันยাত্রาจนมาถึง
ล่วงธานีศัขเรศประเทศพื้น
เห็นหินขาวคันขวางหนทางอ่าว
แต่ละกลกัษณนพระจักรา
มีหอคอยโคมไฟไสสว่าง
เมื่อกำปั่นไปมาในราตรี
ข้างฟากอ่าวเขาคันเป็นขอบเขต
พวกจีนอยู่ทำปลาริมท่าน้ำ
ฟากข้างหนึ่งเป็นแถวล้วนแนวผา
เรือไปมาค้าขายเป็นอาจีนต์
แล้วแล่นลัดคอคมาถึงท่าออก
เขาธงชักขนรอกขอกยุบล

๘

เขาขอชักสับลากด้วยโทษา
เกียสาตราเข้าของที่ต้องการ
ให้สิ้นสุกสาใจที่หาหาญ
จำประธานส่งไปให้ไกลเมือง
แต่แจ้งเหตุอยู่จึงกล่าวเป็นราวเรื่อง
ข้างทิศเหนือปริมปริมวิมวาริน
ดูเรียงรายในมหาชลาลัย
เป็นเกาะถันที่ปักสำนักชน
ไคเคอนหนึ่งทั้งไปพักอยู่กลางหน
กลกลเมืองสิงคโปร์
คุดยาวรายรินพนภผา
แถวคงคาเขย่มปริมวิมคิรี
ให้เห็นทางไคสังเกตเขตรวิถิ
เขาผกที่แตกตายเสียหลายลำ
ที่ประเทศห้วยสะพานเป็นธารถ้ำ
ข้างก็ทำไร่นาพอหากิน
แขกกลันคาอยู่เป็นเขตประเทศถัน
เขาก็วิญญูทรพิสัยสำหรับคน
สมอทอดกลกใบลงสับสน
ค่างคนชมสถานที่ยานเมือง

ในท้องท่าเกตราตลอกหลาม
จะไปมาค้าขายไม่ผิดเคือง
มีเรือรบเรือไฟไว้สำหรับ

ระวังเหตุแล่นรอบขอบยุ
ฝ่ายเรือพวกต่งกึ่งคอยจ้างส่ง

ข้างร้องถามร้องเรียกออกเพรียกไป

๑ ฝ่ายตัวเราลงเรือบกเป็นยศอย่าง
มีบันใหญ่รายหัดลั่นจักเจน
แล้วชมตักต่งเป็นแถวแนวถนน

ลั่นนายห้างเศรษฐีมีเงินทอง
พวกจีนแขกแปลกชาติก็มากหลาย

ข้างเข้าตักเข้าห้องเจ้าของคึก

ตักกหม่ต่งงามเป็นช่องชั้น

มีสินค้าวางต่งเหมือนนั่งร้าน

มีถนนในระหว่างเป็นทางรถ

ข้างขนรถมาไปออกไขว่กัน

พวกนายห้างจะไปไหนก็ใช้รถ

สำหรับนำมรคาชัยพาชี

ตักแถวแนวทางวางของขาย

เวลาค่ำตามไฟสว่างงาม

๘

ลั่นจีนจามแขกอังกฤษติดกันเนือง

ค่วงเรือเป็นสง่าแก่ธานี

คอยรบรบประจามิตรไม่คิดหนี

มิให้มีไภยพาลประการใด

ก็พายตรงเข้ามาจอกอยู่ใส

ใครจะใคร่ขึ้นยกเขาหกเซนต์

เปลี่ยนเป็นเวรเดินตรวจทุกหมวกกอง

ไม่ปะปนเรียงรายนั่งขายของ

คอยรับรองสินค้าของวานิช

เที่ยววช้อยขายเข้าประจบคยอังกฤษ

ข้างค้าตักข่นว่าน่ารำคาญ

ทำลตหลั่นน่าเป็นศขสนกสนาน

ใครต้องการซื้อหาไม่ว่ากัน

ไม่ค้อมคคแคบคัยจะกลบหัน

ถนนนั้นรายเลียบเตียนอุล

ม้าพยศค้เทียบสารถิ

ขนนึ่งที่นำรถต่งต่งงาม

โจรผู้ร้ายเรียบรายไม่หยายหยาม

กำหนดยามจรลีให้มีไฟ

๒

ทหารเดินตรวจทางหว่างถนน
คอยพิทักษ์รักษาระวังระไว
ที่กลางแห่งขายโภชนาหาร
ไม่มีใครลักลวงเข้าช่องชิง

๑ จะกล่าวถึงโฉมสมรภินรแซก แต่งตัวแปลกงดงามตามภาษา
นุ่งผ้าถุงวิบแวบให้เปลยตา
เขาเสอจปรคนมผ้าห่มขิด

เกล้าผมมวยสวยชแล่มแซมคอกไม้ น้ำมันใส่ที่คยาคุมชมว่างาม

ออกนั่งเยี่ยมทวาราน่าเฉลียง

เรียกให้นั่งตั้งสลาไม่ลวนลาม

ทำชม้อยชม้ายชายหางตา

ที่กลางนางลอยหน้าพุดจาเพราะ

ที่กลางคนตึกคนองเข้าลอลุบ

ที่รักใคร่ไต่ถามไปตามควร

ถาถึงคราวเขาก็ไม่มีโทษ

เล่นเอาแซนซาคตัวไม่ควรชิก

ผู้ชายย่อมหงกลด้วยปรนนิบัติ

เขายัยวนชวนเชยให้ชูใจ

๑ ที่ห้างใหญ่ขายของราคามาก มีหลายหลากเหลือกำหนดจะจดแจ้ง
ที่คนจนจ้างเขาเขาแต่แรง ไม่ตกแต่งข่าวไพร่เหมือนไทยเรา

มิให้คนชกตึงหนีได้

ถือโคมไฟกับกระบี่เห็นที่จริง

ของตระการมีรัศหมคทุกสิ่ง

ชายผู้หญิงให้ทำลูกถูกตำรา ฯ

ผัดแต่หน้าवलนวลให้ยวนใจ

คัมหัตถิยทุกตึกกระดิกไหว

ใครเดินเคียงเหมือนรู้จักร้องทักถาม

พูดไปตามภาษาน่าขอเลาะ

ทูลรทกิริยากัหมคเหมาะ

ทำหัวเราะยินคเป็นทิววน

ถึงยัยบก็ไม่ว่าผินหน้าสรวล

คแต่่นวลอย่างเคียวเขียวเป็นพิศม์

ที่เขาโกรธก็สาหัสกักเอาตึก

มันมีฤทธิ์ราวกับเสือเหลืออาไลย

บ้ำเรอรัก็มีให้ชคชัษณาไศรย

ถ้าหลงไหลหนักเขามักเอาแพง ฯ

อันที่เจ้าเมืองฮาไครยทั้งไกรลาส
 เปนที่กันอ้อยลอยเลิศคุณเพริศเพรา
 ปางพระพายชายพักมารวยวัน
 ขุบผชาติค้ายคนพนสุธา
 แล้วไสยาคนทั้งในห้อมประทับริอน
 ไปคแลถิ่นทางไม่วางเว้น
 มีตกร้างรายแถวแนวคิงขร
 มีเสาธงตรงลี้วระบักใบ
 มีโรงแถวเป็นสถานทหารอยู่
 เอาขึ้นใหญ่รายเรียงริมท่าชล
 แล้วมีกฎตระลาการเป็นศาลหลวง
 ทำกำแพงล้อมคั่นกันชนา
 มีโรงหมอไว้สำหรับเป็นโรงหลวง
 ไปหาหมอให้รักษาไม่ว่าไร
 มีทั้งโรงรักษาไว้ม้าเทศ
 มีเบาะอาณานิคมหน้าคณเพริศพราย

๑ ท้ายเมืองทางทิศเป็นเขตรเขา ให้พวกเจ้ามลายูอยู่ฮาไครย
 เปนที่ทอดจอเรือกำปั่นไฟ
 ถ้าจะศึกวิทยาใช้ม้ารถ
 ต้องอยู่พักหยุดผ่อนลงอ่อนนทอ

๒ คุสอาคชนไปอยู่บนภูเขา
 ๓ กระจกเงาติดงามอร่ามตา
 ๔ กัวยวรศหอมชนกลิ่นขบผา
 ๕ สถิตยท่าธารไหลน้ำใสเย็น
 ๖ ประทับริมแล้วก็จรไปเดินเล่น
 ๗ ไม่วายเป็นสุขล้ำสำราญใจ
 ๘ คุสลับชัยชนบนเนินไศล
 ๙ ถ้าเรือใครเข้าออกบอกยุบล
 ๑๐ ระวังคอบเขตระคอบเหตุผล
 ๑๑ คอบประจัญไพรีจะมีมา
 ๑๒ ตามกระทรวงกฎหมายพิพากษา
 ๑๓ ต้องอาญาคุมขังระวังไร
 ๑๔ คนทั้งปวงยากจนเป็นคนไ้
 ๑๕ เสือผ้าให้กินนอนผ่อนสบาย
 ๑๖ งามวิเศษท่วงทักใจหาย
 ๑๗ มอบให้นายอาสารักษาไว้ ฯ

๑๘ มีโรงไว้ถ่านคิลาริมท่าเรือ
 ๑๙ ตั้งแต่กคเดินไปก็ไกลเหลือ
 ๒๐ เล่นเอาเหี้ยมโตมั่วทั่วทุกคน

ได้เห็นข้างชนมขึงเขาคงชาย
ใช้จักรไฟไม่แย่งแทนแรงคน
แล้วคัพพเข้าป็นึงเอาฝั่งไว้
ฟังเสียงจักรกังระนาคพิณพาทย์เพลง
แต่เที่ยวชมถื่นฐานแลร้านขาย
ดูวบบรรพทหนทางเคิน
ข้างก็ปลุกตกห่างอยู่กลางเขา
ทำสวนจันทนพรรณพฤษกษณศิริ
เอาไฟเงินปลุกรอยเป็นขอบรว
มีคลองเล็กคลองใหญ่ไปถึงกัน

๑ ฝ่ายว่าเจ้าเมืองไท่ได้กำหนด
คาคบ้นเห่งเห่นบกฤษคู่ชวี
ฝ่ายเจ้าเมืองสิงคโปร์คอบค่านับ
แล้วชนรตเคินรอรจวล
ถึงทกฏ^๑ ลงรตชนประทัย
ระบายโยกลมเรื่อยให้เฉื่อยใจ
แล้วจกแ่งแ่งสถานเป็นบ้านพัก
จึงจำหน่ายขายของในนาว

ทำง่ายง่ายเร็ววิคไม่ขัดสน
ใส่แบ้งปนถึงโตโตไม่ไปเอง
ใส่แต่ไฟให้จำเกาะคเหมาะสม
เสียงวังเวงทศนากัน่าเพลิน
แสนสยายควรวะสรวเสริญ
นำจำเรญวิญญาเป็นอาจินต์
ข้างก็เข้าอยู่ทเชินข้างเนินหิน
ปลุกของกินกล้วยกล้วยก็หลายพัน
คทบทั่วคังปรากการประกอยกัน
ตะพานคั้นรตข้ามคองามคิ ๓
ลงเรอบคแปลงกายคล้ายขนหมี
ถอกระบคเป็นท่าสง่าครัน
ยิงขัณรยเสียงสเทอนออกเลอนลัน
กิกายันเคินเวียงเคียงกันไป
ต่างค่านับนั่งเกอ้อท้อไศรย
ต่างปราใส่ไค่ถามตามไมตรี
ให้สำนักปริคเปรมเกษมศิริ
แล้วกันททุกอัยเฉาเอาแต่ทราย

๑ ที่เรียกกฎตรงนี้เห็นจะหมายความว่า กอตเฮาส์ คือศาลากลาง

ฝ่ายตัวพระยาไทรใจซี้ชลาภ
 จะโดยสานเรือไฟไปสยาย
 ข้างฝ่ายเมียนั้นให้ไปในกำปั่น
 พอลมก็ถอนสมอขึ้นฉือใบ
 แล้วผูกแผนแล่นตรงไปเกาะหมาก
 ต้องระวังนั่งยามตามเวลา
 เห็นบุษบิกคึกเนื่องประเทืองแสง
 ขุหร่งร้องก้องในพนมวัน
 ข้างคำคมกหามัจฉาชาติ
 ข้างราร่อนผ่อนคล้อยไปบรรพตา
 ข้างพดพลอดซ้อแซ้ออกแซ่เสียง
 ใต้เห็นนกกรรณเพียงทรวงพัง
 ทังเอมโอชโภชนาเป็นอาหาร
 ไหนจะต้องแตกลมระบมยับ
 เวลาบ่ายขอแสงพระสุริยา
 ขนนงท่ายเกศราพคจากัน
 กำปั่นล่องแล่นผ่นคลื่นกระแทก
 กล้วยวารีชมเค็มเต็มประกา
 เวลาตกออกหนาวลุมว่าวจัก
 ต่างคนต่างไปประทบทล้นนอน

ให้ชยาตกลั่นลมอารมณ์หมาย
 แต่งให้นายเรือรักษาเกศราไป
 กำหนดวันบ้ายคล้อยพระสุริไส
 เรือก็ไคลคลาคลาศออกยาตรา
 แล่นลำยากในวารินลวันหินผา
 ทุกทีวาราตรที่ล้าคัญ
 ลำเนาแนวพรรณพฤกษ์สตาหมัน
 บ้างโผผ่นบินลงในคงคา
 บ้างลอบกลาคกลั่นกลิ้งชิงมัจฉา
 บ้างก็พาคลอค์เข้าสู้ง
 บ้างก็เคียงเคล้าคึกให้คึก
 เพราะกรรมหลังทำมาช่างอาภัพ
 แล่นกันการหมกสนกินเข้าอัย
 จะไต่กลับก็เห็นการจะนานครัน
 การารายแจ่มแจ้งแสงบุหลัน
 จนแสงจันทร์แจ่มกระจ่างกลางนภา
 กระทบแตกแสงพรายประกายฉ่ำ
 คุ้มมหานทล้นนคร
 ก็ตระบัดเข้าทบจรูณ
 จนทินกรแจ่มแจ้งแสงอุทัย

๑ เห็นเกาะเมืองมลากาชาประเทศ^๑ เป็นขอบเขตรัชนีฝรั่งทั้งเป็นใหญ่
 พวกราชพลเมืองไม่เคืองใจ อยู่อาศัยร่มเย็นอย่างเคยแต่ก่อนมา
 อันนามเมืองนี้เหมือนเรื่องราวอิเหนา ลงสำเภาข้ามไปเกาะเที่ยวเสาะหา
 โฉมระเด่นวรรณชยุตยา เมื่อลมพาหอยนางไปทางโพยม
 ไม่พบน้องต้องมะงุมมะงาหรา ก็เพราะแสนเสน่หาอาลัยโฉม
 เหมือนตัวเราเหงาม่วงเพียงทรวงโตรม ก็เพราะโถมนี้คั่นก้นนาง
 เมื่อไรหนอจะไถ่กลับคืนสถาน จะสำราญชู้ช่องที่หมองหมาง
 อันประเทศเขตรถนิวัติทาง เห็นยังห่างไกลนักที่รักไป
 แล้วแล่นล่องมรคาพินนาเกาะ เลียบละเมาะไซคตณพนไศล
 อังกฤษทำท่อนจอกออกทอดไว้ หวังจะให้รู้แจ้งแก่งศิลา
 แล้วย้ายขากนาวาออกท่าฤก เวลาตกมีคมวิฑูรย์ศา
 ไม่เห็นทางเห็นทิศจะไคลคลา ลมก็กลาคลันก็ใหญ่ไม่สลาย
 กบขัตนก็ค้องห็นระวังเขม ค่อยแล่นเล็มไปจนแจ้งพระสุริยา
 ทิวทกกรรอนค้อยผ่อนคลาย ชนนิงท่ายภคตราควาร
 เป็นคลื่นกลึงหนุนกระแทกแตกสั่น ตั้งพาลันครมครางกลางวิถี
 นาวาเตนคลื่นประสมด้วยลมค ก็แล่นรเร็วไปทั้งใจปอง
 แต่บรรดาคนทั้งไปในกำนั้น ก็ชวนกันยินดีไม่มีหมอง
 ข้างพวกแขกสลวคล้าล้าอย่างรำริง ทำทำนองตามภาษามลายู

๑ เกาะที่อิเหนาข้ามไปนั้น เรียกเกาะโมลุกกา อยู่ไปทางตะวันออกเกาะชวา มีชื่อ
 เมืองมะละกาที่แหลมมลายู

ชาวละครขับเสภาฟังนำสรวล

ฝ่ายขุนแผนแสนเอกเศกขุนพล

สายทองชมโฉมพินนิมสวาคี

แต่ศรีประจันท่านแม่ยายคล้ายแม่วคราว โฉมพ่อพลายงามราวกับเทโว

พวกนักเลงชวนกันไปเล่นไฟเบ็ด

ที่เสี้ยหายชายผ้าทำหน้าไซ

ฝ่ายอ้ายพวกแซกวิกลคนหัวพริก

ไม่นั่งผ้าคูเหมือนลิงจริงจริงเจียว

จะหลบนอนกินอยู่คเหมือนเปรต

ถึงทำการเหน้อยหนักสักเท่าไร

บ้างไปนั่งริมหนาวเป็นท่าคลื่น

เรือกเตนพนฝนอยู่ครืนเครง

แต่เล่นล่องแค้นกลในชลมารค

สองทิวาราตรีสทวทาย

เขาเรียกว่าสละงอเมืองบาหล

จะไปมาค้าขายไม่ผิดเคือง

อินปากข้าวขาวชเลไค้อาไครย

แต่ไศลในระหว่างกลางคงคา

กินเผือกมันผักหญ้าเป็นอาหาร

แต่พูดจาไม่รู้จักจะตกทาย

เมื่อพินครวญอยากจะใคร่ไล่คุ้มห

เป็นคุ้มหช้างละเมืกล้วนเพ็ชรวาว

งามสอาดผิวผ่องดังทองขาว

ที่ลาภเกิดเล่นไค้ไว้ออกไซ

ลงนั่งไว้ออกเอกาผ้าผืนเดียว

ดมหยิกหยิกคำเหมือนกาในตาเขียว

ทำเป็นเที่ยวบีดจำเภาะที่เหมาะใจ

น่าสมเพชไม่รู้ว่ภาษาไหน

ขอแต่ไค้ไค้ร่ำร้องทำเพลง

กระแทกครืนสาดโลกกะโคคเหียง

คูโง่งงยืนตรงไม่ทรงกาย

ไม่เคลื่อนจากที่กำหนดในจดหมาย

เห็นเขารายเรียงรอบเป็นขอบเมือง

ประเทศที่ต่อชิดติดกันเนื่อง

สมกับเรื่องคำกล่าวเขาเล่ามา

เหมือนแฉกไข่มละกอดังเขาว่า

ฝูงชนายังไปอยู่คสยาย

ไม่คิดการโลกนี้จะชวนชวย

ต้องอุบายใช้ ใ้ให้เข้าใจ

ที่แห่งหนึ่งเรียกละเมาะเกาะตะกั่ว
 เป็นโขดงอกออกไปขวางสมุทรไทย
 อังกฤษคึกเขากำปั่นไปจอกไว้
 ใต้สังเกตเขตรช่องที่ร่อนน้ำ
 แล้วแล่นเลียบลัดมาพันท่าโขด
 ไม่เห็นฝั่งเห็นแต่ปากยวารี
 เป็นหมอกมัวมีคัลลุ่มช่อมอับ
 อสนิกคนองก้องสากส
 เห็นไศลไกลลิบจนสุดเนตร
 เรียกว่าเมืองเประเป็นนคร
 เป็นถิ่นที่มลายูอยู่เป็นใหญ่
 ไปค้าขายพวกอังกฤษไม่คึกคก
 พอตกข้ายลมอ่อนลงผ่อนหาย
 คลื่นก็รายเป็นละลอกกระฉอกซล
 ฤๅเจ้าแขกอินรัักษามหาสมุทร
 ฤๅจะเอาเนื้อไม้เฒ่าไฟรม
 พอลากคำไม้ทันทำของถวาย
 คุรวรรวต้องระบายค้อยหาयरอน
 แต่ออกจากสิงคโปร์ระโหฐาน
 เห็นเกาะหมากแลดูอยู่ไรไร

คุนากลัวหากคนพันไศล
 เรือแล่นไปติดกระแทกแตกหลายลำ
 มีโคมใส่เสาเกตราเวลาค่ำ
 ต้องประจำคิงสมอลงรอกิน
 เกี้ยวสันโตงในมหาชลาลัย
 รุ่งลงกินคงคาในสาชล
 พยุพยับไปรยปรอยเป็นฝอยฝน
 ค่อยบริบรันมรคานาวาร
 ในแผนที่ว่าประเทศเขตรคิงขร
 แผ่นดินคอนเกิดคึกทุกบรรพต
 สบายใจสารพัดไม่ขัดหมก
 ทั้งชนบทล้วนแต่แขกไม่แปลกปน
 ไบระบายหยดคว้างอยู่กลางหน
 คุณงนมาคึกไม่มีลม
 แกล้งให้หยุดจะให้คนบนชนม
 ขอให้ลุ่มมีมาจะลาร
 เกิดพระพายมาข้างแถวแนวคิงขร
 เรือก็ถอนจากที่ค้อยรีไป
 เจ็ดวันวารล่องประเทศเขตรไศล
 ครั้นเข้าใกล้ทัศนาก็นำเพลิน

ที่ทางเข้าเขาคันเป็นช่องแคบ
 เห็นพุ่มพรรณรายหนทางเกิน
 ในท้องท่าเกศราก็มากหลาย
 บ้างปลูกสร้างห่างไกลไว้ครกครน
 อันประเทศเขตรแคว้นแดนฝรั่ง
 คึกคักแจ่มแจ้งเมืองให้เพริศพราย
 อันภูฐานบ้านเมืองของอังกฤษ
 เกิมละเมาะเกาะแก่งที่แห่งนี้
 อังกฤษเข้าคึกให้ขยับพันเหรียญ
 ที่หุบหินกินระเบิดหลายไป
 คึกจะลัดคึกไปเมืองไทวก่อน
 อันเรือไฟเขาจะมาเห็นช้านาน
 แล้วบ้ายยากนาวาไม่ราหยุก
 อันระบะมรคาก็กว่าวัน

๑ ประทับทอกจอกอ่าวเข้าไม่ได้
 แค้นายเรือไปแถลงแจ้งคึก
 จังจกแจงนาวาออกมารับ
 ขนนางนำนาวารับคลาไคล
 ถึงเกศราเข้าประทับที่ประเทียบ
 ฝ่ายตัวเราแต่งกายสบายครัน

ต้องเล่นแอบไปข้างข้างไม่ห่างเหิน
 มีเชิงเทินข้อมใหญ่เอาไว้บน
 จะชอขายตามถนัดไม่ขัดขึ้น
 คอยยืนเป็นสง่าน่าสบาย
 ข้อมมั่งคั่งเพราะเขาถอข้างชอขาย
 ตั้งจำหน่ายรับสินค้าทั้งตำบล
 ไม่เพี้ยนผิดสิ่งคไปรับบริ
 เป็นถิ่นที่เขตรแคว้นแดนเมืองไท
 ตั้งปากเพียรรรณรายปราบไคล
 เขาถมไล่เป็นถนนข้างชลมารค
 แล้วจะยอนกลับมาอยู่กุสสถาน
 ต้องช่วยการคอยท่าอยู่ช้วน
 ก็เล่นรุดเร็วไปเหมือนหมายมั่น
 ลัดกันขอบประเทศเขตรบุรี
 ไชยกระไลคึกของวังวิถิ
 ก็เปรมปรีดิ์เบิกบานสำราญใจ
 ของค่านัยทักถามตามวิไลย
 มาแต่ในปากน้ำที่สำคัญ
 ฝพายเรียบนุ่งห่มคลุมสัน
 ก็จรรโลงเดินตรงลงนาวา

พลพายรบพายมาเต็มพัก
มีพรมเจียมปลากคายคา
เพดานผ้าขาวคากสากสอ้าน
ไก่อ้อยู่แรมที่ประทับระงับร้อน
ข้างฝ่ายเจ้าเมืองไพรแต่งคำนับ

แล้วแต่งให้พวกขุนนางทั้งแปดนาย
ฝ่ายตัวเราแต่งกายสบายจิตร
แล้วขาคีเข้มนั้นเข้ากันทับ

เสื่อเข้มนั้นคอกกระ้างเป็นอย่างเทศ งามวิเศษสุดใส่มิให้หมอง

ชั้นนอกเสื่อลายสุวรรณอันเรืองรอง ไปนเครื่องของไต่ประทานตระการตา

แล้วคำนับเดินไปขึ้นแคร่คานหา ขุนนางตามเป็นระเบียบเรียบร้อยนักหนา

มีคนถือร่มกันกันสุริยา ก็ไปตามมรรคาสำราญใจ

เห็นบ้านช่องริมระหว่างทางถนน ประชาชนคอยคอยใส่สว

ครั้นใกล้ถึงจึงคำนับเดินขึ้นไป พระยาไพร่เชิญให้นั่งที่ข้างบน

ขุนนางนั่งสองข้างอย่างทำเนียบ คุเรียงเรียบเป็นลำดับไม่สับสน

ต่างปราศไต่ถามตามยุบล ที่อื่นร่นในระหว่างหนทางมา

ข้างฝ่ายพวกเรายากิดาหยัน ก็ชวนกันคอยระวังตั้งสลา

ต่างสำรวจสรรพสิ่งอันจ้านรรา แล้วกลับมาที่ประทับรับแขกเมือง

จะนั่งนอนก็สบายกายเป็นสุข แต่ใจทุกข์คอยข่าวที่ราวเรือง

ทั้งโภชนาหารไม่ผิดเคือง คอยประเทืองความสบายมาหลายวัน ฯ

ถึงสำนักจึกแจ้งแต่งไว้ท่า

ชวลาเตียงทั้งที่นั่งนอน

ทั้งมุ้งม่านฟูกเบาะแลเมาะหมอน

ค้อยผันผอนความทุกข์เป็นสุขกาย

ทำทริบแขกเมืองคูเรือลงฉาย

ร่วมระบายแค้นคานหาตามมารับ

นุ่งภูสีทอย่างคี่สัสลับ

ประจงจับพันเคียวผ้าเขียนทอง

๑ คึกจะใคร่ไปเที่ยวชมบุษยา
 ึ่งชนอาชาไนยไปฉยพลัน
 เข้านั่งร่วมลมชายสยายชน
 ชมสาวหฤคมลวันจินตนา
 กุหลาบเทศเกดกระถินช่อนกลั่นช่อน
 จำปากระดกจริงจนกิ่งค้อม
 ชาตบุคพทชากักกายศิน
 เสาวรสศรีคนธลั่นเป็นคราว
 ยี่เข่งพวงทองคอกลำควนคอก
 คอกจันทน์เทศแถวประยงค์ส่งกลิ่นแรง
 ต้นกานพลูเป็นพุ่มระเคคอก
 ทั้งเบญจมาศพทช่อนมลิลา
 มีสระใบกชธรณเป็นสั้เหลียม
 ทั้งสั้คยฆงกลอยลยาน
 แมลงผึ้งคลงเคล้าเอาเกสร
 ที่ชอบสระไม้กระถางวางกระบวน
 มีคกนอยนั่งเล่นก็เป็นสุข
 บุษยชาติส่งกลิ่นจรชาย
 ฝูงบุหร่งส่งเสียงสำเนียงแซ่
 บ้างชิงช่วงหวงแห่นผลไม้

อันเป็นที่ร่ายสาธนาหมัน
 ึงสวนจันทน์ก็ลงจากอาชา
 รศรินหอมประทีนกลิ่นบุหงา
 จำปาเข้าเชื่อมนางแย้มแกมพยอม
 ต้นขจรคอกกระจ่ายระบายหอม
 สานชลอมห่อรักษากากังคาว
 ทภาคพนคอกคอกคอกออกขาว
 คอกทองกวาวงามคิแต่สีแสด
 กระทกรกรักพมเรียงเคียงชมแสง
 ที่หล่นแห้งเก็บไปขายไ้ราคา
 เป็นช่องอกเก็บมากินกลิ่นหนักหนา
 คอกชบาอินทนิลกระถินพิมาน
 น้ำเบญม่น่าเป็นศุขสนุกสนาน
 หอมดระการรศรินเรณุนวล
 แล้วบินว่อนเลียงระงมเมื่อลมหวาน
 สมนเป็นสวนร่ายาน่าสยาย
 แสนสนุกเย็นร่วมพระสุริฉาย
 เมื่อพระพายหอบหวานมาชวนใจ
 บ้างจอบแจ็บจิกพญกษาฬี
 บ้างก็ใช้ขั้กหางย่างจะบิน

กลางตัวคลอเคลียตัวเมียพลอด
 ทัมยตรเปลี่ยนกันบ่อนผ่อนให้กิน
 ครันไกลแสงอัมฤกษ์จะลงลับ
 ครันถึงทออยู่ประทัยค้อยบยยัง
 ทั้งเฒ โสช โภชนาเป็นอาหาร
 พระยาไพรจกแฉ่งแค้นงา

๐ แล้วจกแฉ่งแค้นงาไปสลับข่าว
 ว่าเรือไฟเขาจะมาอีกห้าวัน
 แล้วก็ไปอำลาลงนาเวศ
 ขนร่อท่าซ้ายอยู่หลายวันวาร
 เป็นท้องท่าที่ประชุมแห่งวานิช
 บ้างชอขายแลกเปลี่ยนเวียนกันไป
 อันสินค้าพานิชในเกาะหมาก
 ทั้งเข้าปลาอาหารก็มีถมมอ
 อันการเล่นเต็นรำกำไปถั่ว
 ใครเล่นเบี้ยเสียพยศไม่ลกละ
 อันประเทศเขตรฝรั่งคนทั้งหลาย
 ทงวิชาสารพัดกรู้งเรื่อง
 อันการเล่นที่ไม่เป็นผลประโยชน์
 แม้นพลกไปไกลเมืองเครื่องรำคาญ

เลี้ยงฉะฉอดคยอกตะโกแล้วโผผิน
 เมื่อใกล้สิ้นสุริยากี่มารัง
 ก็คืนกลับมาโดยไวเหมือนใจหวัง
 จะนอนนั้นก็เป็นศขทุกทิวา
 ของตระการคคิมหนักหนา
 ทุกเวลาเข้าเย็นไม่เว้นวัน ฯ
 ได้เรื่องราวจดหมายก็ฉายฝัน
 จิงจกสรวรเข้าของทอดองการ
 ไปประเทศเกาะหมากเกษมสาค
 ชมสถานเพลิกเพลินจำเริญใจ
 แหกชิงกฤษจันลันคาอยู่อาไศรย
 มีกำไรรวมทรัพย์ไว้รับรอง
 ก็หลาหลากร้านต่งนั่งขายของ
 คุเนื่องนองแนวถนนไม่ปนกละ
 เทียวคทัวเจียนขายไม่พยปะ
 เขาก็จะซบไล่เสียไกลเมือง
 ย่อมชวนชวาศิลปสาครให้ฟังเพื่อง
 เขาปรากเปรีอังกวยขัญญาปรีชาชาญ
 เขาเห็นโทษชวคโอ้ข้างโหวหาร
 วิชาการสิ่งไรก็ไม่มิ

แต่เที่ยวชมถิ่นฐานร้านตลาด
เป็นทางชักรถขายผ้า

๑ กำหนดเรือไฟมาถึงท่าทอด
ข้างพวกเราอลหม่านเป็นการรื้อน
ให้กำหนดรายชื้อคนโดยสาน
แล้วจัดแจงแต่งห้องรับของลง

๑ เกอเยเกตรา
เอาเหล็กต่อต่างกระดาน
ระแนงแนบกระหนาบคิ
ตะปตะปลิงที่ยิงเหนียว
ยาก้วยตะกั่วไม่รู้ไว้ได้
แต่คาดฟ้าคิตราโท
ทั้งกรอบทั้งกรายกระหนาบคั้น
ทั้งกรังกระดานทอง
แล้วกันเป็นห้องเป็นหีบ
อันที่ข้างท้ายเกตรา
แล้วกันห้องเป็นห้องแถว
มีหน้าต่างสว่างไสว
มีฟูกเบาะเมาะหมอน
ระหว่างกลางนั้นโต๊ะตั้ง

คู่สอกรายบรรณพรวณ
แล้วจรลมาที่พุกสำนักนอน ๓

เรือเล็กจ่อกรายเรียงเคียงสลอน
ชนของผอนไปเรือไฟทั้งใจจง
นายเรืออ่านแจ้งความตามประสงค์
โดยจำนงไ้เวลาก็คคลาไคล ๓

ยาวไ้เส้นลิวากำขึ้นไฟ
ทั้งกงทั้งวานก็ทำได้
กรังสนิทไม่หวาดไหว
เป็นดวงเกลียวเวียนกันไป
เอาชันเข้าไล่ทาทัย
เอาไม้โตโตประกอบประกบ
เป็นช่องชันคูชันชัย
จะไล่ของก็มีให้ยับ
ไว้สำหรับให้คนนอน
บนคาคพานั้นบนเป็นตอน
คูเพริศแพรวท้วยยัษฐณ
ข้างชันในกระเจกชัน
ที่นั่งนอนสบายใจ
เกาอนั่งกรอบไป

มีโคมห้อยทกลางสว่าง
 ทำผ้าใบกระบายยัก
 ที่ฝาผนังข้างชั้นใน
 ที่คูห้องไว้ของใช้
 ข้างท้ายเกศรา มีน้ำค้าง
 พระพายพัดมาฉิวเฉื่อย
 ทั้งลวกลายจำหลักติด
 ที่ไม้ประกอบหางเสือท้าย
 คาคพำข้างบนทำเป็นช่อง
 เขากระงกไม่มีเงา
 เขาฉกฉกคั่นกันชนา
 มีเสากระโถงระโยงระยาง
 เขาเหล็กพัดเข้ายศสนิท
 ที่เชือกเกยวเหล็กเหนียวระยาง
 สายลกลสายเลี้ยวจะเหนียวหลย
 ทั้งกว้านฉ้อสมอแลโซ
 ทั้งเครื่องไฟใหญ่ไม่เบา
 มีปล่องไฟเข้กไอน้ำ
 ที่ชนลงกระโถยว
 ทำถุงผ้าไว้กกลม

แจ่มกระจ่างด้วยแสงไฟ
 ทั่วชักพัดให้เย็นใจ
 เขากระงกใหญ่นั้นเข้คค
 เขาซ้อนใส่ก็มีคชค
 เขาเตียงวางพนักยค
 ก็เย็นเรอชอยู่เปนนิจ
 ควจิตรสอาดตา
 กบกรายเครื่องสาตรา
 แลวกันเป็นห้องมีหลังคา
 เขาคคเส้าทำเป็นฝา
 เดินไปมามีให้กระทย
 เขาออกเข้วางผูกประจบ
 เพลากคคไว้ถ้วนครบ
 ก็แหะวางกรงประกบ
 ใบก็ครบทั้งสามเส้า
 เหล็กโตโตทำใส่เข้
 กว้างแทบเท่าก้นาวา
 ก็ตั้งประจำบนคาคพำ
 ก็คคราวไว้แน่นหนา
 ให้เย็นรุ่มทอ้งนาวา

กับขัณฑ์ไปมา

มีจักรลับประกบระหัด

เมื่อใส่ไฟไอน้ำพลุ่ง

จักรกัณหนกระแทกฉับ

ระหัดก็หันอยู่ไขว่ไขว่

ฟังเสียงจักรกังฉับเฉาะ

ฟังเล่นเป็นอาจินต์

๑ ครั้นพ้นเขตรในละเมาะที่เกาะหมาก ก็ย้ายบาทเลี้ยวแหลมเหลี่ยมไศล
กำหนดทิศพายัพหันทางไป

ดคว้างคว้างมาในกลางมหาสมุทร

ไม่เห็นฝั่งฟากดินถื่นชนา

พเอิญเป็นถ่านหินก็สิ้นหมก

จะต้องแวงอ้อมทางพลาญคั่น

ทั้งคั่นหนกับขัณฑ์ไม่สันทัก

ถึงตำบลชลตนระหว่างทาง

พิเคราะห์ก็เห็นว่าสงไสย

มางอกคั่นขนเป็นไขกลางคองคา

ต้องถอยหลังหยั่งคั้งทงหาร่อง

เอาขัณฑ์เรียกสัจของนาร่องน้ำ

๑ เข้าปากอ่าวชลเชียวเป็นเกลียวฉ่ำ ลีคองคาขุ่นเป็นเขือกเทือกกระได
กำขัณฑ์ทอดรอกเรียงเคียงกันไป

คอยรักษาซึ่งจักรไฟ

สำหรับให้พัดผันไป

กระทบกระทุ้งกระเทือนไก

ประกบประกบสนั่นไหว

ก็แล่นไปคั่นกบิน

เพราะเสนาะกังเพลงพิณ

ก็เพลิดเพลิดจำเวญใจ ๗

ก็เร่งไฟตัดตรงในคองคา

แลจนสลวยเนตรสังเกศหา

หาที่วางตั้งแผนแล่นตะบิง

ผิดกำหนดทางจะไปเห็นไม่ถึง

แล้วแล่นคั้งไปอย่างกึ่งพอรุ่งราง

ก็แล่นตักตามวิถีไม่หนีห่าง

เอาคั้งวางหยั่งน้ำไค้สามวา

สมุทรไทยซึ่งชกฤกนกหนา

เรือโครมาทางผิดทิศทุกลำ

พอไค้ช่องแล่นคั่นไปจนค้ำ

ลงประจำเกศราแล้วคลาไคล ๗

มีคักใหญ่คักน้อยก็ครามครัน

ที่ในเมืองเป็นตำแหน่งกำแพงรอบ
 มีตกรายขายของเป็นช่องชั้น
 มีบ้านเรือนเคหาพม่าอยู่
 มีสถูปก่อเป็นรูปพระเจดีย์
 ทั้งพระสงฆ์นั้นยังทรงสักขาบท
 ล้อสำหัพพายามไปตามเพ็ชร
 อันอย่างกึ่งกรุงพม่าการาน
 ทั่วฝรั่งทั้งเป็นใหญ่ในอารา
 นางพม่านั่งรายร้านขายของ
 ไว้ผสมมวยสวยก็ก็มีชุม
 ใส่เสื้อร่อนผ้าเหมื่อนพม่าแลบ
 เมอลมพคยคชายค้อยหาयरอน
 แล้วไปเที่ยวคุดทเจกียฐาน
 พม่ามอญนยถอทงยริ
 พวกอังกฤษคิตทำลายก็ตายม้วย
 ให้คักคิลิทธิเห็นฤทธพระปฏิมา

๑ ฝ่ายเรือไฟได้ถ่านคิลาสี
 แหกฝรั่งทั้งพม่ามาพร้อมกัน
 ให้กำหนดคโหมไฟให้ไอพลุ่ง
 จักรประกบสักระหัดไม่ซัดเคื่อง

เป็นเขตรขอยบ้อมคุดเข้มขัน
 ที่เป็นกฏลคหลั่นก้ามค
 เป็นหมวกหม้อชอขายไม่หน่ายหนี
 แลวกมิตสถานการบุเรญ
 ไม่สิ้นหมคศาสนาเป็นพาเหียร
 อยู่ราเรียนพระวิในยใจครัทธา
 กัดทระบาราศพระศาสนา
 ชาวประชาถ้องอังกฤษคิตจะชุม
 ทั้งแหวนทองแอบโอโถทะลุ่ม
 ใส่ทองคัมพูค่างเหมื่อนอย่างมอญ
 ทั่วแวบปลาบตาเห็นซาอ่อน
 เขามอผอนชกขิตสนิทค
 นมัสการรูปพระพุทธรังษิ
 ว่าเป็นที่แหล่งหลั่นครา
 เพราะเทพช่วยปกข้องครองรักษา
 ชาวประชาอภิวาทไม่ขาดวัน ๗
 พร้อมสำเรัจปรคเปรมเกษมสันต์
 ลงกำปั่นโดยสานไปบ้านเมือง
 ไกกระทุ้งจักรกระทยกระแทกเปรี้อง
 ไกกระเคื่องกระคกคั่นกัหันไป

ประชุม^๕ยังสัญญา^๕ลาคำนับ^๕
 ล่วง^๕ธานี^๕คช^๕เรศ^๕ประเทศ^๕ไกล^๕
 กำหนด^๕นัย^๕แต่^๕ออก^๕จาก^๕เกาะ^๕หมาก^๕นั้น^๕
 แต่^๕อย่าง^๕กึ่ง^๕ไป^๕ถึง^๕กรุง^๕กาล^๕กั^๕ต^๕ตา^๕
 เข้า^๕ปาก^๕อ่าว^๕รอร^๕ประ^๕ท^๕ย์^๕รับ^๕นำ^๕ร^๕่อง^๕
 เห็น^๕เก^๕ตร^๕มา^๕ไป^๕ออก^๕ไ^๕ว^๕ว^๕กัน^๕
 คอย^๕จ้าง^๕ลา^๕ก^๕เรือ^๕ใบ^๕ให้^๕ไ^๕ค^๕ล^๕ค^๕ลา^๕ศ^๕
 เห็น^๕ห^๕อ^๕ค^๕อย^๕โค^๕ม^๕ไฟ^๕ใส่^๕ประ^๕จำ^๕
 ใน^๕ลำ^๕นำ^๕กำ^๕ย^๕น^๕ท^๕อ^๕กระ^๕คะ^๕
 มี^๕เรือ^๕ร^๕บ^๕อ^๕ย^๕ร^๕ัก^๕ษา^๕นำ^๕ข^๕ว^๕ริน^๕
 พว^๕ก^๕วาน^๕ิ^๕ช^๕ผ^๕ค^๕ชา^๕ค^๕ก^๕ี^๕มา^๕ก^๕หล^๕าย^๕
 ท^๕ง^๕อา^๕ห^๕ร^๕บ^๕เม^๕ริ^๕ก^๕น^๕ว^๕ล^๕น^๕คา^๕
 ย^๕้าง^๕ไป^๕มา^๕ค^๕ำ^๕ชา^๕ย^๕มี^๕ไ^๕ค^๕ชา^๕ค^๕
 ไ^๕คร^๕ชา^๕ย^๕ข^๕อง^๕ท^๕อ^๕ง^๕ไป^๕ซ^๕ิน^๕ก^๕ม^๕ป^๕นี^๕^๑
 ไ^๕คร^๕จะ^๕เอา^๕ส^๕ิง^๕ข^๕อง^๕เ^๕ิน^๕ท^๕อง^๕ให้^๕
 เป^๕น^๕ห^๕้าง^๕ไ^๕ห^๕ญ^๕ข^๕อง^๕อ^๕ัง^๕ก^๕ฤ^๕ษ^๕ไม่^๕ค^๕ิ^๕ค^๕ค^๕ค^๕
 คร^๕ัน^๕นา^๕ว^๕า^๕มา^๕ถึง^๕ท^๕ำ^๕ท^๕อ^๕ค^๕ป^๕ระ^๕ท^๕ย์^๕
 พ^๕ล^๕าง^๕ข^๕อ^๕ก^๕นา^๕ย^๕นา^๕ว^๕า^๕จะ^๕ลา^๕จ^๕ร^๕

แล้ว^๕แล^๕่น^๕กล^๕ย^๕ข^๕อ^๕ก^๕ม^๕หา^๕ชา^๕ลา^๕ไ^๕หล^๕
 ก็^๕ต^๕ร^๕ง^๕ไป^๕เก^๕าะ^๕แก^๕ว^๕กา^๕ล^๕ก^๕ต^๕ตา^๕
 ไ^๕ค^๕์^๕ห^๕ก^๕ว^๕น^๕ถึง^๕ย^๕่าง^๕ก^๕ึง^๕กร^๕ุง^๕พ^๕ม^๕า^๕
 ห^๕ำ^๕ท^๕ิ^๕ว^๕า^๕ใน^๕ระ^๕ห^๕ว^๕าง^๕ท^๕าง^๕จ^๕ร^๕ล^๕
 ค^๕อย^๕ช^๕ข^๕อง^๕แ^๕ะ^๕เว^๕เ^๕น^๕จะ^๕เห^๕ียน^๕ห^๕ัน^๕
 ท^๕ัง^๕กำ^๕ย^๕น^๕จ^๕ักร^๕ไฟ^๕ก็^๕หล^๕าย^๕ล^๕ำ^๕
 ค^๕เ^๕ล^๕เ^๕น^๕ก^๕ลา^๕ค^๕ล^๕ย^๕ส^๕น^๕ไป^๕น^๕ค^๕ำ^๕
 ไ^๕ค^๕์^๕แ^๕ะ^๕น^๕ำ^๕ฟ^๕า^๕ก^๕ว^๕ิ^๕ถ^๕ที่^๕แ^๕่น^๕ค^๕ิน^๕
 ค^๕เ^๕กะ^๕กะ^๕เส^๕า^๕ส^๕พ^๕ร^๕ัง^๕ก^๕ระ^๕แ^๕ส^๕สิ^๕น^๕ฏ^๕
 เ^๕ก^๕ล^๕อ^๕ก^๕ท^๕มิ^๕ฟ^๕ไ^๕พร^๕จะ^๕มี^๕มา^๕
 แ^๕ข^๕ก^๕บ^๕ำ^๕ย^๕า^๕ย^๕มะ^๕คะ^๕รา^๕ฐ^๕า^๕ตะ^๕ห^๕นา^๕
 แ^๕ข^๕ก^๕ช^๕ว^๕า^๕ม^๕น^๕ย^๕ค^๕ย^๕ค^๕เ^๕ว^๕
 ค^๕เ^๕ล^๕เ^๕น^๕ก^๕ลา^๕ค^๕ข^๕น^๕ล^๕อง^๕ใน^๕ท^๕อ^๕ง^๕ที่^๕
 เ^๕ร^๕ี^๕ก^๕ภ^๕า^๕ษ^๕ร^๕ิ^๕ย^๕จำ^๕ห^๕นำ^๕ย^๕า^๕ย^๕ไม่^๕ล^๕ค^๕
 ไม่^๕พ^๕ล^๕ิ^๕ก^๕ไฟ^๕ล^๕เ^๕เ^๕โก^๕จะ^๕ไ^๕ย^๕ป^๕ค^๕
 รา^๕คา^๕จ^๕ก^๕แ^๕จ^๕ก^๕ห^๕มา^๕ย^๕หล^๕าย^๕น^๕ค^๕ร^๕
 ผ^๕าย^๕พ^๕ว^๕ก^๕ร^๕ถ^๕มา^๕ค^๕อย^๕ร^๕ิ^๕ย^๕อยู่^๕ส^๕ล^๕น^๕
 ข^๕น^๕ข^๕อง^๕ผ^๕อ^๕น^๕ข^๕น^๕ร^๕ถ^๕า^๕ค^๕ลา^๕ค^๕ร^๕ร^๕ไ^๕เล^๕ ๗

๑ ว่ากุ่มปะนั้น หมายความว่า บริษัทอิสต์อินเดียของอังกฤษ

๑ รถมเหยรถอังกฤษ

ทั้งคมเพลาทาบทับริบไว้
 มีหลังคาฝาติดกระเจกทั้ง
 มีบานปิดติดเป็นหลั่นชั้นซ้อน
 สารถชนันนารดา
 ทั้งหันเหียนไว้องรองรับ
 สารถคเตอนเร่งรัก
 กงกระแทกเพลาประทะเพียงจะเบี่ยง
 เห็นบ้านเมืองใหญ่โตระโหฐาน
 เป็นท้องแถวคึกคึกกันเรียงราย
 มีขอมรายค่ายคึกคึก
 เขาขึ้นใหญ่ใส่รอยขอบเชิงเทิน
 แถวถนนคนเดินไม่ขาดสาย
 ไม่ค้อมคกรถจรลทุกวันคน
 มีตึกหมู่คสง่าฝากระเจก
 เป็นลคหลั่นชั้นช่องกรองเรือง
 มีเสาธงสูงละลือปลิวสยัค
 ททวารทหารอยู่ไม่คเยา
 มีลานเล่นนเตยนรพนสนาม
 ทำร้องวางอ่างแก้วขังวารี

เอาเหล็กติดกงกำน้อยใหญ่
 ควงโกตรึงแปรงแอกงอน
 ทั้งที่นั่งสองข้างก็วางหมอน
 อัครเรียงเรียบเทียบประทับ
 สำหรับใส่อาชาให้ควยขับ
 อย่างขยับแผ่นผของลของเชิง
 เท้ากตกเทียบคชเหลือ
 เสียงระเริงรวสท้านสเทอนกาย
 คกตระหง่านลอยเลิศคูณิณาย
 ตั้งของชายในระหว่างหนทางเดิน
 คอยรับคักลามลกเมื่อฉกฉิน
 ทำเป็นเนินเขอนชนันไวกันขึ้น
 แสนสยายทพปราชรายรณ
 ทกมพนในปราชการยานเจ้าเมือง
 ทฝ่ายคติดกระหนกนันทาเหลืออง
 สงประเทองลอยเลิศคูเพริศเพรา
 เมอลมพิศโยกระบายขนปลายเสา
 ใครจะเข้าต้องแกลงแจ้งคค
 สง่างามรวรอยขอบวิถ
 ให้ชลธิไหลหลาตามกำแพง

แล้วก็มีสระใหญ่ไว้ขังน้ำ

ใช้จักรไฟใส่ระหัดพักแรงแรง

ให้น้ำไหลไหลเปี่ยมในอ่างแก้ว

ได้กินอาบซาบทั่วสารพางค์

ไม่หวงห้ามตามแต่จะปราถนา

ทุกคนจ้างเอาทรัพย์คอบรรบอง

ไม่เหมือนพวกเมืองเราใช้ข้าวไพร่

ต้องหาเลี้ยงเปลืองทรัพย์ยบระยำ

แล้วเร่งรักษาให้คลาคลาศ

ชายของกินสินค้าบรรดามี

๑ ครั้นมาถึงตกใหญ่ใกล้ถนน

จึงหยุดรถลงประทับชานชลา

นายห้างรบเอาหนังสือขนถ่ออ่าน

จึงรักแรงแต่งทพพยายาม

ข้างพวกเราก้ไ้เข้าอยู่อาไ้ครย

ไ้หยุดพักอยู่สบายมาหลายวัน

แล้วเที่ยวชมตกห่างต่างประเทศ

สินค้าขายวางตั้งเหมือนนั่งร้าน

ข้างท่าทองรูปพรรณล้วนสันตติ

ข้างท่าเครื่องนาฬิกาเป็นไ้กกล

เอาเหล็กทำรวรอบเป็นขอบแหล่ง

เอาท่อแทงขวางถนนไ้เห็นทาง

แล้วลงแถววางร่องทั้งสองข้าง

ในระหว่างห้างใหญ่ใหญ่ก็ไหลนอง

ชาวประชาอินทียี่ไม่มีหมอง

มิให้ต้องว่าชานการเคยทำ

ต้องเห็นอยใจค่าคิแล้วมีหน้า

การไม่ทำเที่ยวเล่นเห็นว่าคิ

เห็นคลาคลาศตามแถวแนววิถี

แล้วรบชัยพาชีให้ยาตรา ๓

เห็นฝูงคนอึกแออยู่แน่นหนา

ให้คนถืออักษรไปแจ้งความ

ครั้นแจ้งการปราไ้แล้วไ้ไ้ถาม

เขาทำตามไมตรีมีต่อกัน

ค้อยคล้ายใจปรกติเปรมเกษมสันต์

เที่ยวเลือกสรรซื้อของทคองการ

ควิเคษน่าเป็นสุขสนุกสนาน

ข้างทำการตามภาษาวิชาตน

เขาเงินจกแสนชำนานการฝึกฝน

ล้วนแต่คนปรีชาปัญญาคิ

กลางแห่งขายเครื่องสำหรับยท
มีกะโกรใหญ่เล็กเหล็กคมคม
ข้างขายเสื้อหมวกกรองของฝรั่ง

ข้างก็ขายจานโถแลถ้วยชาม
กลางแห่งขายหีบไม้จันทร์เทศ
เอางาช้างวางประกอพบเห็นชอบใจ
มีพลอยสีต่างต่างออกวางขาย

กระจากเงาหนาหนากักรามครัน

ข้างขายหีบเล็กใหญ่ใส่สมุด

เป็นหีบผ้าหีบหมากก็มากมี

ข้างก็ขายเครื่องยาสารพัด

ย่อมคำขายพยายามไปตามเพียร

ข้างก็ขายทองเหลืองเครื่องต่างต่าง

ขายทั้งรอกจอกหล่อขอมันโต

เรือนประแจลูกคาไว้ทำไซ

หัตถ์รับยานพิฆาทองหม่องระฆัง

ข้างก็ขายตะไต้กระบี่หอก

แต่เทียวเค็นที่คันทนาทาวัง

ไต้เห็นโฉมมั่งกลัศรสมร

เกล้าผมมวยสวยสอาดคงวาทไว้

เป็นอาวุธคดก็มีถม

ทั้งบนลมนกชนวนล้วนงามงาม

เอาแขวนตั้งริมประตูคเหล็กหลาม

ข้างเรียกถามยคม้อช้ออะไร

ควิเศษลายประภีษฐุประทับไต้

ทั้งเล็กใหญ่หลายอย่างต่างต่างกัน

โมราลายท่วงทศขยัน

ลำคัมขึ้นไว้ในคักคัก

ทลนอศบิตประจำกำมะหยี่

ทองเหลืองคหุ้มคตสนิทเนย

ครันจะคคเอามาอ่านบวการเขียน

ไม่เบียดเบียดเงินทองของผู้ใด

ร้านสองข้างคสุพรังตั้งไสว

ทั้งควงไถลูกบิตคคกขวัง

เหล็กชั้นไต้คอรอกแบนคอกถึง

โกร่งกระบี่ช่นกระบี่เห็นคจริง

ถ้วยกระบอกโถอย่างคมีทุกสิ่ง

ลงนั่งนั่งหายล้าแล้วคลาไคล

อรชรชวนพินิจพิศมัย

แชนคอกไม้เพ็ชรประทับคุญตา

เอาหวเสียบคั่นขกสลกณม
 คัมพูเพ็ชรเม็ดช่วงทองจินดา
 ใส่เสื้อยิบคอกกระจ่ายลายสอาด
 มีเข็มกลัดคากซิกไม่ปักเขื่อน
 นั่งมาบนรถาคันารัก
 ถ้าใครเห็นคงประวิงทั้งหญิงชาย
 ที่แห่งหนึ่งทบปรายออกกราบรณ
 ปลุกต้นไม้ไถ่ทางสถลมารค
 มีเส้าหินเรียงรายสายโซ่ซึ่ง
 กันม้ารถทจรไปตามทาง
 เป็นที่พิทักษ์คุ้มมพวกทหาร
 ถ้าใครรู้ครบบถวนกระบวนทัพ
 ทหารเดินในระหว่างทางถนน
 มีตลาดมากหลายคนขายช่อ
 ที่แห่งหนึ่งคักโคระโหฐาน
 สำหรับครุเขี่ยแลเขี่ยไซ้
 เอาเงินหล่อเทราวงวางประกบ
 หีบให้ขางวางจักรเจียนกระเด็น
 ทำได้วันละมากมายไม่ยากนัก
 ไม่ต้องติดกแต่งเขาแรงคน

ช่างสวยสมเลิศเล่ห์เสนาหา
 คุกักตราไซคิช่วงคังทองเคื่อน
 ภาษาพาตย์คตย์สลบเงื่อน
 เมอแย้มเมอนคจยมคพรมพราย
 นรลักษ์ณเพราเพรศกเลิกฉาบ
 เสียดายกายเราแก่เห็นเกินการ
 ทกลมพนน่าเป็นศขสนกสนาน
 พุ่มตระการเรียบรำคัยคังจียวาง
 ประจำกรังเป็นท่านองทั้งสองข้าง
 จะแะวางเหยียบขย้าระย้ายับ
 ให้ชำนาญการศึกฝึกสำหรับ
 ก็ให้ทรพยับนยทวเพราะฝีมือ
 มีให้คนทบถองตระบองถือ
 เสี่ยงองออจออแจออกแซ่ไป
 คุตระหงานกว้างขวางเป็นทางใหญ่
 เขาทำได้เร็ววักถวนจิกเจน
 รอยลาคัยเรียบคคังคคเส้น
 มีควงเขนกคตราเป็นหน้าคน
 เพราะใช้จักรแบบจำกคไม่ชักสน
 คุเลิศลั่นทวยขัญญาปรีชาชาญ ฯ

๖ แต่เที่ยวชมในบุรีทชายของ ก็เนืองนองโกลาหลหาศาล
เป็นเมืองใหญ่ของอังกฤษพิศการ แล่นสำราญดูเป็นสุขสนุกครัน
มีเมืองน้อยในประเทศเป็นเขตรแคว้น ก็หนาแน่นคนผู้คชยัน
ชอบตหน้าขนนารทมเมืองนั้น เขาชวนกันทำผณสนทั้งเมือง
ฝรั่งจับจ่ายเที่ยวขายทั่ว ใครเมามัวสยงอมก็ผอมเหลือง
เขาได้ทีขายถนัดไม่ชักเคือง ใครจะเปลืองปลุกเงยนก็เจียนตาย
ทำกรรมงามดีเพราะมีสิน ก็เพราะฝันเกอหนุนให้คุณหลาย
ไ้จักแจ่งแต่งเมืองให้เรืองพราย ใช้อุบายยาพิษมาให้ติดคน
อยากจใครไปคให้รู้เหตุ ไ้สังเตการมั่งยังฉงน
จึงคิดจ้างรถไฟในตำบล จรคลกลัยมาในราตรี
แล้วชนนั่งข้างลครรถประทุก ดุสนกเห็นยวหลามตามวิถี
ข้างบรรทุกสิ้นค้าบรรคาม เอาโซ่ตีเหนียวติดชีวิตกันไป
มิให้ลักรางวางกรงที่กงล้อ เขาพักต่อกรังพาจะไม่หวาคไหว
ชุดดินทั้งฝังรางทางครรวไล แล้วทำโกไว้ทกลางหนทางรถ
สำหรับจะหนีเหียนเวียบนละแวก จะเลี้ยวแยกไปข้างไหนก็ได้หมค
คุตรงเรียบราบพร้อมไม้ค้อมคค แล้วเคลอนรถบรรยายตรคลาศคลา ฯ

๑ รถมอเตอร์ไฟ
 กงกำทำควยเหล็กทรงตรา
 พนปรบรียกรสลักหมุด
 ไกล่สยทบนงกลองกระทย

กลไกคึกคักแน่นหนา
คุณเพลาทาบทาถ้วนครบ
ฝาคึกจักรคึกคักประจบ
ควงประกบจักรประกบรัชชิต

เรือนไฟใส่ท่อควันพลุ่ง

ทจักรพคหันรอก่อชีวิต

จักรระหคพคณหันกระบทย

จักรกระเคองเปรื่องกระบทยประกบไก

พังเสียงจักรเสนาะเพราะต่างต่าง

แสนสขายวิญญาชนอารมณ์

ครันถึงทางหว่างละแวกจะแยกจรด

ค้อยลากเลอนเคลอนชนแขนแล้วหันมา ประจบท่าทางประสังคักตรงไป

๑ ครันถึงจงลงรถบทยาท

ชมสถานบ้านช่องสขายใจ

ข้างก็ขายโกชนามังสาสัตว์

ข้างขายเคื่องน้ำมันกลั่นมาลี

ข้างขายเสื่อเสื่อผากมากหลาย

ผ้าเช็ดหน้าหนาคอกกลั่นจันทร์

จึงเก็นลคคักทางไปข้างเขา

มัวควาอารามตามขรรณ

ทถอบวชนุ่งผ้ากาสาหวพัตร

ทไม่ววชนุ่งขาวออกกราวไป

ข้างก็ไ่วสองข้างทกลางควัน

เขามูลโคประสมยากับวาริน

ไอกระทุ้งจักรกระแทกสยัคค

พอปล่องบคกีสท้านสเทือนไก

กำประกบกงลั่นอยู่ห้วนไหว

รถก็ไปแคล้วคล่องคังล่องลม

คังคิริยางคคันทรวคประสม

เสียงระงมไปในทางกลางมรคา

ก็ปลคปลคไซ้เกี้ยวเหนี่ยวรรดา

บุรยาตรตามถนนคนอาไศรย

คักนอຍใหญ่อยู่เป็นหมกคักคค

สารพคเยคไก่อไซ้บ

ขายมณค่างต่างทางจรด

ทเนอคลายคล้ายมึงนึ่งกลั่น

จะร่ำพรรณค้วยลั่นคักช้การ

แลเห็นเจ้าพวกฮินค้อยหมบ้าน

พระประธานคังกลางเหมอนอย่างไทย

คเคร่งครคคกริยาฮัชณาไศรย

เขาผมไ่วควันหางหนคเหมอนจัน

เขาผ้าพันหมวกบคเป็นนิจลั่น

เข้าทาลั่นเจิมอระประภักตรา

ถือคล้ายพราหมณ์ตามเพศข้างพวกไสย แต่คนใกล้จะรับกับสังขาร

ให้อาบน้ำทาแป้งแต่งกายา

จนมรณาสันชีวิตรปลิดจากกาย

เข้าพวกนั้นแลเป็นคนต้นยาพิษ

เอาบางวินโยประสมต้มไปขาย

เอาเยื่อหุ้มห่อเงื่อนไม้เกลื่อนคล้าย

รำกับรายหีบขี้คสนิทัก

ไปเที่ยวคพอให้รู้ประจักษ์เนตร

จำสั่งเกตพนมแนวแถววิถี

ทั้งถิ่นฐานบ้านเมืองบรรดามิ

แล้วเรลรลรยกลับคืนมา ๗

๑ ถึงที่พักเคยสำนักก็เข้าอยู่

ไปเที่ยวคชื้อของที่ปองหา

ก็ต่อถามตามใจเจตนา

ชื้อเอามาถ้วนพอควรการ

พอกำหนดเรือไฟจะไคลคลาคล

ข่าวประกาศแจ้งยุบลคนโดยสาน

ฝ่ายพวกเราแจ้งคคคตลตลาน

อลหม่านหาเสียบังไปเลียงชนม์

แล้วจ้างเกวียนจ้างรถบรรทุกของ

ลงสัจของชนกำบนออกสลับสน

ทั้งจีนแขกมากมายเป็นหลายคน

เข้าปะปนพลกพล่านรำคาญใจ

พร้อมสำเร็จเสร็จการในกำปั่น

กยบคณคณหนคนไสว

ฝ่ายนายจักรจิกแจ้งแต่งคิกไฟ

น้ำเป็นไอพล่งกระทยจักรสเทือน

ชักธงลาชนฉ้อสมอหลด

เอาท่อนคกกลับกำบนหนเขยอน

ก็ล่องแล่นตามกระแสไม้แซะเขื่อน

คว้นเคลอนคล้อยลยบรรพตา

กระ้างแจ้งแสงจันทร์ในอากาศ

ระคะคาควงควายบนเวหา

พระพายพัดเย็นรณชนวิญญา

ลงนิทราคคคถึงคณังนวล

ทั้งแต่ไปได้ห้ามาศาเศษ

จะเทวคพรำคอยละห้อยหวน

จะมีสุขฤาจะพรำแต่ครำครวญ

รำวอนจนหลับไปในราตรี ๗

๑ ฝ่ายเรือไฟแล่นข้ามชลหลวง ก็ล่องแกวประเทศเขตรวิถิ
 กำหนดไ้เจ็ดทิวาหกราตรี ก็ถึงที่เกาะหมากไม่ยากใจ
 ชนพักหยศคอยท่าเรือมารับ สั่งกำชัยให้ไปแจ้งแกลงไซ
 ฝ่ายรายารู้งแจ้งไม่แคลงใจ ให้คนไปจันทาวามาด้วยพลัน
 ก็จัดแจงแต่งคนไปชนของ ลงสัจของรีบไปแต่ไ้กัน
 ไปแวะสวนหาใช่ไ้หลายพัน แล้วชวนกันไปเมืองไ้ตรงใจปอง
 ครั้นถึงจงชนอยู่ทล่านัก เคยหยศพักยืนไ้ไม่มีหมอง
 พระยาไ้ตรงก่อนรับประคิยประคอง ตามทำนองรักใคร่ด้วยไมตรี
 จึงจิกของหลายอย่างต่างประเทศ ล้วนวิเศษเนาวรัตน์จำรัสศรี
 เอาไปให้ด้วยใจนั้นรักดี ก็เปรมปรีดิ์ปราชัยกันไปมา
 แล้วคึกคึกการขานไชยไชยของ ก็ถูกต้องถ้วนถนุกหนา
 จึงคึกคึกการท้ะไ้คลุคลา กลัยเข้ามากรุงเทพมหานคร
 ปฤกษากันครั้นจะไปทางนาเวศ แลวทุเรศอัมลเมาะเกาะคิงขร
 ฌวยไม่มีเกศราจะพารร ต้องคอยอ่อนจะได้มาก็กว่าเตือน
 จำจะกลับทางบกยกลิลลาค ไปนครธรรมราชไม่คลาศเคลื่อน
 เห็นจะชอบราชกิจไม่บิคเขื่อน จึงตกเตือนรายาเจ้าธานี
 ก็จัดแจงแต่งคนพลทหาร เค้นขนานเป็นขนักกับหัตถิ
 ทังพลายพังสัยประคิยก็มากมี บรรทุกที่เงินทองของล้ำคัญ
 พอจกเสร็จในกระบวนก็ถ้วนหมด ไ้กำหนดรุ่งสายก็ฝายผัน
 ไปอ้าลาคลาคลาคจรวรล มาชนพลายชัยมันอันแรงวรรณ ฯ

๑ ช้างเอียบช้างไทร

วงกว้างาแกว่งภูวดล
 ลางช้างหางค้วนงาขอก
 ลางช้างเหียนชกราว

๑ พอออกจากนักเรศเขตรไทร

พฤกษาศาตึกาคคนพนอรัญ
 ทั้งฝูงสัตว์คชทวิบาท
 พอแตกย้ายชายแสงพระสุริยงค์
 บ้างก็หาโภชนากระยาหาร
 ให้รายบันนั่งของกองทมิฬ
 ทั้งหอกง้าวหลาวแหลนกระบี่กฤษ
 แลวันนั้ยามตามวิธอกคกกอง
 ครันอุไทยไชแสงแจ้งจำรัส
 ก็นล่ำเร่เร่จรจรทุกคชาธาร
 เข้าทิวทุ่งมุ่งเ็นตามเนินเขา
 เห็นหากเลี่ยนเตียนลวณสดตา

๑ ในคำกล่าวแล้วว่าครั้งพระรท

จากสมรรรนาฏนางเมรี
 มาตามท้าวหวังให้เธอคั่นสถาน
 เพราะหม่อมมารม้นทยานกำเรียวใจ

ว่องไวทางหูกดงน

จะประจัญคชลักษณ์กรีน
 วงสอศคว่าเบียดเสียดลี
 งาซงวงเหินยวเกยวพิน ฯ
 ก็เข้าในแนวพนมพนาสัณห์
 สारพันหมู่ไม้ทึบในดง
 ก็เกลื่อนกลาดอยู่ทึบในไพรระหง
 ก็ให้ยลลงหยดคชาไปหากิน
 เสพสำราญแรมนอนในไพรสิน
 เกลือกไพรินจับไ้รับรอง
 ก็ถอดคกกับหัตถารักษาของ
 คอยรับรองโจรไพรพวกไภยพาล
 ชวนกันจับแจงหากระยาหาร
 ให้พวกควาญยทบาทออกยาตรา
 เลียบลำนานาแนวไม้ที่ชายผา
 ชลธารเบี่ยมปริมวิมศิริ ฯ
 ใต้โอสถอนประสิทธิแล้วคึดหนี
 นางจึงกริอาพลสกลไกร
 ไปเมืองมารร่วมชคพิศมัย
 เขาเลียวไล่ล้อมล่ำทักจะจับองค์

ท้าวพิโรธโกรธหิยาไสถซัค
 เปนคางคาเขาขวางชนกลางคอง
 จึงเรียกนามว่าเป็นทุ่งทะเลสาบ
 ถัดนั้นไปไกลเนินบรรพต
 ดูเรียงรายไปทั้งป่าพนาสัต
 ในคำเขาเล่าเรียกขานว่าพระพรต
 ก็เกิดขวากมากมายทั้งชายทุ่ง
 ว่าพวกนางอสุรทัยทยาน
 บ้างก็ถูกขวากใหญ่ไปไม่รอด
 ถัดนั้นมาบ้ายอนริมบึงบัว
 บ้างก็คอยคางเป็นดินแล้วกินเล่น
 ที่กลางกองทศนาที่น่าชม
 อันเมืองมารธารทำศาลาพรต
 พวกหมูปักษ์วอควายกลายเป็นปลิง
 เป็นรูปหินเห็นประจักษ์ว่ารักผิว
 แม้นหญิงใดเหมือนเมรีศรีอนงค์
 จะเลื่องภาซอโฉมไม่สิ้นศก
 จึงสาปรูปไว้ให้เห็นเป็นศิลา
 พวกจินทำศาลารับเพราะนบถ
 ทำสังเวชวันทนาสามีกัก

ฤทธิชงัดไค้คงในใจประสงค์
 ก็เห็นคงเหมือนอนงค์กล่าวที่เล่ามา
 ใครลงอาบปลิงเข้าชุมชมนักหนา
 เห็นศิลาแหลมเป็นแท่งแหล่งบรรพต
 กว่าหมื่นพันเหลือจะจำที่กำหนด
 เขาไสถซัคลงในคางคาน
 พระหมายมุ่งมิให้ยักษ์เข้าหักหาญ
 วังไปพานขวากต่ำลงคล้านัว
 ลงนอนทอคนกพรนแล้วสิ้นหัว
 พากันมัวเกยกับอนคิลากลม
 ดูกก็เห็นจะลมายคล้ายขนม
 เรียกขนมเมรีที่จะจริง
 ยังปรากฏถ้วนถมิทุกสิ่ง
 เมรีวายตายกลิ้งอยู่กลางคอง
 ให้รู้ทั่วควรคิดพิศวง
 ที่ชอตรงตงสัตย์ต่อภักดา
 ทั้งมนุษย์เทวฤทธิทุกทิศา
 ดูโสภาเยี่ยมลออนรลกษณ
 ตลอดภภาเลื่องฤทธิสถิตีศักดิ์
 ให้ช่วยรักษาไภยในพนม ฯ

๑ ครั้นถึงเขตแดนกลางที่ทุ่งใหญ่ มีไศลเห็นศาลาเหมือนอาศรม
 ขยบชาติคากคนพนันพนม
 เขาเรียกถ้ำพาลทตรงนั้น
 เมื่อรบกับทรพก็มีไชย
 ฝ่ายสคริปหมายว่าเซษจ้าม้วย
 พาลโกรธอนชาว่าแกล้งพาล
 แล้วขว้างไปให้ศิลาทลายยับ
 ชนสถานบ้านเมืองของพาล
 แต่ศิกระทรพยังมีอยู่
 ลงทอดทิ้งฝังถ้ำดำแผ่นดิน
 พินิจคหาน่าสนก
 ที่เปนภพหินห้อยย้อยระย้า
 บ้างเป็นห้องช่องชั้นตึงกันฉาก
 ในท้องถ้ำราบรินเป็นพื้นเตียน
 บ้างเป็นที่แท่นบัลลังก์ไว้นั่งเล่น
 เทยวคเล่นเย็นชื่นสบายใจ

๑ แต่เข้าเฝ้าคำผ่อนนอนหยุกพัก ที่สำนักแรมในไพรพฤกษา
 กำหนดนัยไ้เจ็ดทิวมา
 เขาว่าชาวเมืองน่เก่งฉกาจ
 ข้างพวกเราอย่าประมาทจงปรองคอง
 วรรณรุ่มหอมหวานมาชวนใจ
 มีสำคัญมั่นคงไม่สงไสย
 โลहितไหลนองถ้ำคังถ้ำธาร
 ชวนกันช่วยขีตปล่องช่องลหान
 จึงประหารตักศิกระทรพ
 ก็คนกลบชดชื่นบุรีศรี
 เห็นแต่ทศเขินเป็นเนินดิน
 ชวนกันคเหมือนควายกลายเป็นหิน
 ก็เห็นสนมกล่าวที่เล่ามา
 เปนที่มขลคหล่นชั้นภูผา
 คเหมือนฝ้าม่านไขระบายเนียน
 ปลาทหลากคังระบายควยลายเขียน
 มีเนียนที่สรวงคงคาไหล
 คลายแก่นหมคจคเห็นสคไส
 แล้วกลับไปเข้าพนมพนาว่า ๗
 ก็ถึงนำเมืองคตลึงปล่อง
 มีอกอกอาพนแท่งแย่งเอาของ
 อคคก้องประจุนออกยื่นราย

ทั้งสาตราอาวธสำหรับหัตถ์
 ถ้าผู้ใดแปลกลหน้ามาทำทนาย
 แแต่บริษัชนอนแรมทางทเรศ
 ที่ใดทันคนอาไศรยได้ถึงพัน
 ระคุณหล่นถูกคชสาร
 เมื่อผลกกลูกวิหคหัตถ์กิน
 ที่เคนนกกตกแห่งอยู่ริมต้น
 เอาเชือกกรังช้างลากเขนเอามา
 แล้วเอาใช้ใส่เข้าัญญาหาร
 ที่กลางต้นโตกว่านั้นมิถนไป
 ชาวละครกลางคนเรียกต้นกก
 ถ้าใครกินคิกใจอย่าได้แคลง
 ที่เมื่อกแห่งข้างก็แต่งทำนาเวศ
 ถ้าผู้ใดมิได้แจ้งแคลงยุบล
 แแต่เก็นคัลลันน้ำเมืองกลุ่
 กำหนดได้สามวันแต่สัณจร
 ที่คณาบาทเรียนจนสทเนตร
 คุกากกนไปทงพนพระธรณ
 ที่กลางต้นตาเคยกะจอยร้อย
 ที่รูปผลรวมสองภ

จงรวบรวมนไว้อย่าให้หาย
 คีให้ตายอย่าได้คิกชีวิตมัน
 คุล้งเกตมิ่งไม้ในไพรสณฑ์
 ลำต้นนั้นแทบเท่าสำเภาจีน
 ถึงแก่กาลสิ้นชีวิตรเปนนิจสิน
 บินมากินผลพฤกษ์อันโอชา
 ประชาชนอยากได้ก็ไปหา
 เอาขวานผ่าเจาะรวงลวงเมื่อกใน
 จุประมาณสิบเกวียนก็ใส่ได้
 เห็นแต่ใบใหญ่ยาวเท่ากระแสด
 ไม่ต้องปอกเปลือกกล่อนอ่อนไม่แสด
 แแต่ระแวงเขื่อนยางต้องล้างชล
 เทยวคำขายตามประเทศทุกแห่งหน
 จะว่าคนแต่งปดเปนนทกลอน
 ตามทิวทุ่งแถวไม้ไพรคิงขร
 เข้าเขตรแคว้นแคนลครก็ยินดี
 ไม่สิ้นเขตรผลพฤกษ์ในไพรศรี
 กำลังมีพวงผลหล่นออกพรู
 ลูกลงห้อยหนามเกรียนทเรียนหน
 เปนรอยรอกเกล็ดเห็นเมื่อกไปน

ที่กลางต้นรากชอกย ออกก็คว้น
 แต่ออกผลพวงระตะลงประโคน
 แต่พิศคหุไม้ที่ชายทุ่ง
 ไม่ขบขันทันเท่าที่กล่าวมา
 ที่กลางต้นใหญ่ไม้น้อยกว่าร้อยอ้อม
 ระกผลหล่นลงในคางคาน
 ประทุกข้างข้างละใบไปไม่รอก
 บ้างทำเลื่อนลูกลากคองปากเพียร
 คนละยวงแม่นจะกินไม่สิ้นหมก
 เอาอย่างไฟไว้ชายไค้หลายเคื่อน
 พอบ่ายแสงสริยศรีรว้ออน
 บ้างลงอาบซาบรศวารริน
 สกุธาซ้อแซ้ออกแซ่เสียง
 บ้างจับกรกฤษณผลให้หล่นลง
 บ้างจับเคียงเสียงพลอคบนยอกไม้
 มยราราร้องสนั่นคัง
 แก้วกาลิงคลังโคลงเค้าโมงม่อย
 กะทาคุ่มเขาขานประสานร้อง
 ทั้งยางกรอกคอกข่วงวกระสา
 ทั้งค่อนหอยสร้อยอิราคุลาทรู

กิ่งก็หวนถูกไฟเอาใบโกรน
 ต้นเคียวโทนชนทหินชอกศิลา
 ก็หมายมุ่งชมสรรพพรรณพฤกษา
 เปนที่ท่าไม้กระดางอย่างบุราณ
 ลูกเท่าพ้อมใหญ่กว่าไม้ทั้งไพรสาณท์
 เอาข้างบ้านออกไปชนผลทุเรียน
 เล่นเอาทอคงวงวันอยู่หันเหียน
 บ้างใส่เกวียนชนควาเอามาเวียน
 คองกวนสคห้อมคแล้วคตเงอน
 คุ้ไม่เหมือนเมืองเราชอเขากิน
 ก็หยค่อนริมชแวกระแสสินธุ์
 ระรณกลั่นคอกไม้ที่ในคง
 ส่งสำเนียงก้องในไพรระหง
 บ้างบินวงร่อนราไปหารัง
 บ้างก็ใช้คเคล้ำเฝ้าแพะผ้ง
 คุ้เหว่าหวังการกให้พกฟอง
 กระเตนต้อยกะตึกพิพิทจ้อง
 คับแคะมองแฝงพุ่มกะลุมภ
 เทยวหาปลาชายเคียนกระเวียนหน
 ทั้งเค้ากัแขวกขวานสารบัณทิท

กระหือรือคกโกญจาถลาร่อน
 ทั้งออกเอียงแอ่นลมมนกสมนึก
 ข้างจับจิกผลสมอยยอลูกคก
 พิศคหุ่มไม้ชายคองคา
 คองคาเคือกเหิมอกคนนาคราช
 โปประสาทราชมานตันทนค
 มหาสคามหาแสงทองแสงกำจัก
 ทั้งจินทนแคงแสงลงใจตะไคร้เครือ
 เปลาทั้งสองคองคองริมฝั่งผก
 ต้นอบเชยลูกเชยคายพญาชา
 เล็บมือนางหางไหลไฟเคือนหัว
 ว่านหางช้างนางค้ำมหากาฬ
 ไต่ไม่รู้ลมนมตำเรียผกเขี่ยใหญ่
 ว่านกินทนคนทีสอทั้งยอแคง

๑ ครั้นใกล้แสงอัมฤกษ์คลั่งลยเขา
 จะหยุกนอนนอนสยายที่ชายฝั่ง
 ท่าจิกแคงตำมลมน้ำค่าง
 คอยระวังสควรวายจะกรายมา

นางนวลนอนรกรังระวังขค
 ยะประหิตโนรีสาธิกา
 ลางวิหคซึ่งช่วงหวงพฤกษา
 ล้วนว่านยาต่าง ๆ ทุกอย่างมี
 เพ็ชร์สังฆาฏุกทูลายหิงหาบผ
 ซึ่งชำชาลิขมื่นเครือ
 ราชคคปรกัณเกราเถาตาเสือ
 ต้นมะเกลือเชือกเขาเถาชกา
 ว่านนางกวักสุรามฤตย์กฤษณา
 ต้นตุ้มกาไลคทงทรงบาตาล
 พลิ้งกาสาตังต้นสนสค่าน
 กระถินพืมานสหัสศคุณสมุลแว้ง
 กระท้อไพรเปราะบ่าชำต้นแขง
 ว่านกินแรงกินถนินสามพันตัง ฯ
 ข้างพวกเราแน้นจะไปเห็นไม่ถึง
 ค่อเข้าจึงจรรจวลทนเวลา
 กระแสขงางไฟกองส่องในบ่า
 ทั้งบนผาให้ประรุประจำตัว

ครั้นเวลาใกล้สว่างเสียงข้างร้อง
 เขาบอกว่าหมาที่น่ากลัว
 พวกแขกบอกว่าอายน่หมาคงห้อย
 เขียวมันแข็งแรงมันมากปากมันกัด
 กลัวแต่น้ำสาครหน้าให้ตาหริ
 ชวนกันตักคงคาที่ท่าทราย
 ก็ถอยหลังวิ่งตะโพงโค้งเขาย่า
 พอเวลาดาวเคอนนนั้นเคลอนคล้อย

ลูกขนมอนั่งเป็นทักขมกขมว
 เห็นแต่ตัวนยงพนชนสนท
 เมื่อนอยนอยไคมาเล่นมาเห็นหมา
 แทงไม่หนียิงไล่ลูกถูกไม่ตาย
 ก็ระหนกกลับไปทังใจหมาย
 เข้าสาครปรายเขยงหน้าท่าตาปรอย
 บ้างก็พากันตออายหมาหงอย
 ดุพร่างพร้อยแสงผ่านภาพราย ๗

๑ ครั้นอุไทยไซสว่างกลางอากาศ
 ชวนกันหาอาหารสำราญกาย
 เห็นบ้านช่องชายหญิงออกวิ่งไขว่
 บ้างนั่งร้านขายของกันเองเนือง
 ที่กลางแห่งขายมีฉามังสาสัตว์
 บ้างก็ขายถ่วงาแลสาคุ
 บ้างขายผ้าแพรคัสประหลาด
 พวกจีนจามพราหมณ์แขกก็มากครั้น
 ฟังเสียงพคน่าสรวลสำนวนนอก
 มาทำพรอฤาจะเอาไร
 บ้างหวสอยหอยสาครมากลาคเกลอน
 ที่สาวสาวแลพบต้องหลยตา

ก็โอภาสส่องแสงพระสุริยา
 แลวคลคลายเคินล็คคตเข้าเมือง
 บ้างถามไถ่ความคอบากรูเือง
 บ้างขายเครื่องเสื่อสาครให้ลาคุ
 สารพัดเปิดไถ่บ้างขายหมู
 ทังหมากพลูปนยาสารพัน
 ทังโตกถาคแพรเลียนแลเชียนชั้น
 อยู่ด้วยกันค้าขายสบายใจ
 บ้างร้องบอกกันแซไปแคไหน
 ฤาจะไปกรุงศรีอยุธยา
 บ้างเรียกเพื่อนแห่งนแลชะเง้อหา
 บ้างฉีกผ้าแกรกแกรกแล้วแหวกมอง

แต่กลางนางนั่งห่มคลุมสวย
ที่เป็นหม้ายใจคึกคักคนอง
นั่งเท้าแขนแอ่นหยักคักกริต
กลางคนย่นว่าน่าน้ำตากระเด็น
บ้างก็เดินไปมาทำหน้าเลอ
ไม่กระเดียดหาบคอนให้ร้อร่น
พลางเร่งช้างมาในหว่างกลางถนน
ทวนทวงกลวงทั้งหญิงชาย
อนเมืองนครศรีธรรมราช
ก็ไพบูลย์สมณะแลพราหมณ์

๑ ครั้นถึงที่เพนทำเนียบเทียบหัตถ์
ค่อยคลายทุกขศุขาสถาวร
จึงปราโศไต่ถามไปตามเรื่อง
จึงแถลงแจ้งความตามคค
แล้วลากลับมาสำนึกที่พกผอน
ท่านเจ้าเมืองรองรับประคัษประคอง
ทั้งคารวหวานวันละสามเวลาเหลือ
คนพิทักษ์รักษาก็ครบครัน
ให้นั่งยามตามอัคคที่ทำเนียบ
ค่อยสบายคลายวิตกที่อกร้อน

เป็นคนรวยนั่งบนแคร่คอยแลของ
ให้เสียงพริ้งเล่นตาคูหน้าเป็น
สไบยืดอกมละพอให้เห็น
ถึงอยากเป็นก็คงเปล่าเพราะเราจน
เอากระเชอทนคี่คี่ตามถนน
สิ้นทุกคนทนคี่คี่เดินสบาย
ประชาชนหลบลี่ยงหนีหาย
เห็นร้านขายในระหว่างกลางบุรี
เคชาชาติเพื่องพุงทุ่งกรุงศรี
ทั้งเศรษฐีโอรสาพลากร

จนอยู่ที่ภิญโญสโมสร
แล้วก็จรชนไปหาเจ้าธานี
ที่ขคเคืองในระหว่างกลางวิถี
ขอนาวส่งไปตั้งใจปอง
ค่อยคลายร้อนในสภณที่หม่นหมอง
จึงรักของโอชาสารพัน
ประกอบเกอปรคี่เปรมเกษมสันต์
ระวังกันโจรผู้ร้ายในนคร
คเรียงเรียบภิญโญสโมสร
ก็หยุดผ่อนเคลอนคลายอยู่หลายวัน

๑ จึงไปเที่ยวชมที่เจดีย์ฐาน
 เป็นเฉลิมฐานยรรน
 อันสถูปพระเจดีย์
 แต่เขาเล่ากล่าวคำรำลึก
 มีต้นโพธิ์ในระหว่างชนกลางหาด
 มีฝูงกาอยู่รักษาเป็นอาจินต์
 จึงพระเจ้าศรีธรรมโศกราช
 พระไทยหวังคิจะตั้งเป็นนครา
 จึงชกทรายใต้พระบรมธาตุ
 จึงก่อสร้างเป็นเจดีย์ในที่นั้น
 จึงตั้งนามนครศรีธรรมราช
 ต่างประเทศหาของมานองเนือง
 แล้วก่อเป็นพระระเบียงเฉลียงรอบ
 โยสถูปहारลานเลียบเตียนอุล
 ก็มีจิตรเจตนาด้วยปราโมทย์
 จะใคร่ทำสักการะพระศพ
 จึงคึกคักคึกคักไข่มพัต
 ทำองบกแปดทิศพิศการ
 แล้วไปคูดอบประเทศเขตรสถาน
 คุชารุกทรุดพังทั้งธานี

นมัสการซึ่งพระพุทธรังสรรค์
 ทั้งชายหญิงอภิวันท์ไม่เว้นวาย
 ก็เหลือที่จะกำหนดไว้จกหมาย
 ว่าหากทรายยกขึ้นเป็นพนดิน
 ก็โอภาสไพจิตรเป็นนิสิน
 ไม่ทิ้งถิ่นอยู่ทุกทั้งสีกา
 เทียวประพาศคประเทศสังเกตหา
 มาเห็นกาสถิตวักอศรรย
 ในฉะบยธรรมราชประดิษฐ์สรรค์
 แล้วแบ่งขึ้นตั้งประเทศเป็นเขตรเมือง
 ด้วยอำนาจผลคงกฟงเพอง
 เป็นของครองสักการะพระเจดีย์
 เป็นเขตรขอบกำแพงแก้วแก้ววิถ
 เฉลิมที่ศรัทธาประชาชน
 ในประโยชน์ก่อสร้างทางกุศล
 ให้มีผลในระหว่างทางนิพพาน
 เป็นรูปสัตว์จรเข้ไพศาล
 นมัสการซึ่งพระธาตุเจดีย์
 ขอมปรากฏการครอบบรม
 เพราะเสียดกบพม่าพามังลอง ๗

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองจัตแจ้งแต่งเรือบ อาวุธครบสารพัดไม่ชักข้อ
 ทั้งเสาะไปไล่กะเซียงเรียงทำนอง จะเล่นล่องหนี่ไล่พวกไพริน
 ทั้งค้นหนพลไพร่นายทหาร ที่ชำนาญในมหาชลสินธุ์
 ทั้งโภชาอาหารเป็นการกิน ก็เสร็จสิ้นถวณพอควรการ
 แล้วจึงเรือกงตระเวนเจนสมุทร เคยรบรุกกับศัตรูกล้าหาญ
 ไปเล่นล่องขึงกันประจัญบาน เกลือกพวกพาลไพรจะมีมา
 ครั้นแจ้งข่าวเรือส่งนั้นจึงพร้อม ไปนอนน้อมเฝ้านครด้วยหรรษา
 แล้วแต่งคนขนของลงนาวา กลับเข้ามารุงเทพมหานคร
 ออกปากอ่าวเขาสลัปล้ำแลส้าง ตามแถวทางขอบประเทศเขตรคิงขร
 ค่อยเล่นเลียบฝั่งมหาชลสินธุ์ คลื่นกระฉ่อนเรือเต็มไปด้วยตามลม
 เห็นมัจฉาแหวกว่ายริมชายหาด คลื่นก็สาดซัดปรายว่ายประสม
 ฝูงปลาใหญ่ไล่ต้อนร่อนระทม บ้างหนีจมไปข้างตมพินหาดทราย
 หมู่ขักษายืนจ้องมองขยิบ ได้ที่จับก็มัจฉาน่าใจหาย
 เหมือนหนีเสือแล้วไปประจระเข้ร้าย ถึงนิยายคำผู้เฒ่าท่านเล่ามา
 ว่าถึงที่ทะเลตายคงวายวอด หนี่ไม่รอดทั่วทุกสั่วเหมือนมัจฉา
 หนี่ปลาใหญ่ไล่ซุกกลัวมรณา ให้ขักษากินสยายตายเหมือนกัน
 แล้วเล่นเลียบตามละเมาะเกาะสมุข เรือก็ฉลุลมก็ฉวทั้งจักรหัน
 เห็นลำเนาเขาเคียงเป็นขอบคัน เป็นช่องชันคุดาน้ำสยาย
 หมู่ประชาชายหญิงอยู่สำนักร ปลุกแพ่งพักไรรู้นาเทียวค้าขาย
 มีสัตว์ของล่องเล่นตามหาดทราย ทั้งหญิงชายดูชำนาญการชล

ถึงเกาะปราบราบเคียนตลอดเกาะ

ให้หยกจอกทอกลสมอลงรอไว้

ข้างลงน้ำดำคว้างมหาหอย

ทั้งหอยแครงหอยแมลงภู่แลหอยคาย

ข้างไ้หอยกระจิระกระจิหรัก

ข้างร้องบอกหลอกเพื่อนให้หลงม

ข้างเก็บได้ใส่กองอึกคึกเฝ้า

คูกินเล่นเป็นอร่อยเพราะหอยชุม

แล้วชวนกันกลับมาลงนาเวศ

ถอนสมอชักใบไ้ลมคิ

คอยเล่นเล่นเลียบแนวแถวคิงขร

อันระยะมรคาที่คลาไคล

ถึงท่าทองแล้วไ้ยามาหลังสวน

เป็นปากอ่าวชาวทะเลไม่ผิดเคือง

จึงหยกพักคักชลทบนหาด

ข้างเก็บหอยหลายพรรณสรรเอามา

พอแสงจันทร์แจ่มกระจ่างทางอากาศ

ให้ไ้ใบไ้โคลเคลือนนาวาจร

พระพายอ่อนผ่อนพัดมาเฉื่อยเฉื่อย

ถึงปะทิวทิวไม้ระบัดใบ

เกิดละเมาะหากคนพนไ้คล

ข้างขึ้นไปเดินเล่นเย็นสบาย

ตัวใหญ่น้อยเก็บไ้เรือเห็นเหลือหลาย

ทั้งหอยทรายหอยกาบหอยนางรม

ควนคินคล้ายคิกก็มีถม

ว่าชายคมที่ตรงนหอยมีชุม

ข้างก็เอาหม้อไ้เอาไ้ฟลุ้ม

พวกหนุ่มหนุ่มร้องขอหน้อยหอยใครมี

พอสรียะลบละหลิมคิคริ

เรือกรจากท่าคลาครรไ้

จนทिनกรแจ่มกระจ่างสว่างไ้

มีเมืองใหญ่เมืองน้อยก็หลายเมือง

เห็นแต่ล้วนเขาชิตคิกกันเื่อง

ถึงเขตรเมืองแขวงชุมพรอันวิญญา

ข้างมุ่งมาคคักหวายชายพฤกษา

ลงนาวาหยกระงับให้หลับนอน

ก็โอภาสเห็นละเมาะเกาะคิงขร

จนทिनกรแจ่มแจ่มแสงอุไ้ไทย

ก็เล่นเรือยในมหาชลไ้ไหล

พุ่มไ้ไ้ในระหว่างที่ข้างคลอง

มาถึงน่าขางนางรมลมหักจัก
 แต่พลบค่ำย่ำแสงสนธยา
 มาถึงสามร้อยยอกเข้าทอดคน
 มีสระน้ำทำศาลาบนชายคอน
 เขานั่งเล่นเย็นร่นค้อยชนจิตร
 สีสลับซับซ้อนชง่อนพราย
 พฤษภาชาติทาคคนพนบรรพต
 ต้นเงาวลยพินห้อยย้อยระยาง
 พอตักชลชนพนได้เสร็จสรรพ
 แดกก็ชายบ้ายแสงพระสุริยันต์
 พระพายส่งตรงท่ายมาฉวีฉวี
 ก็เล่นลัดคักข้ามไปตามลม
 พวกละหล้าทำรวลึงฮวนซัง
 คอยค่อนกันพรรณมัจฉาในสาคร
 พอเวลาสุริยฉายจะใกล้ค่ำ
 ต้องเล่นเลียงเฉียงก้าวไปตามคว
 มาถึงเมืองกยปราณสถานที
 ถัดนั้นเขาเจ้าลายชายคองคา

จึงเล่นคักไปข้างบูรพทิศา
 จนเวลารุ่งศรีรวี
 ชนหาพนหาดทรายชายคิงขร
 ใครสัญจรกินอาบไค้ชายกาย
 พลาญพินิจเพิงผาศิลาสลาย
 คึงระบายควยน้ำยาเป็นท่าทาง
 ข้างค้อมคคทคาลัยไม่กระถาง
 ข้างหักคางคิงประทะปะกัน
 พากันกลบลงนาวขมิขมน
 จึงให้ห็นนาวาออกท่าลม
 คุรวรวเรอฝนคลื่นประสม
 พลาญแลชมฝูงปลาในท่าคอน
 เขาเผือกตึงเวียงรายชายคิงขร
 ให้วายจรตคชองเข้าทอฮวน
 ฝนก็พร่าปรอยพรหมเป็นลมหวน
 จนจันทร์จวนสว่างสร้างกระ้างตา
 เห็นศิริเวียงแถวล้วนแนวผา
 แล้วคักมาแหลมเพ็ชรบุรี

แลเห็นรูปเขาคะเควราทั้งเขาหลวง
 ที่เขาคอนซ็อนสลัยก็มากมี
 ถึงปากอ่าวทำจันเห็นพวกเง็ก
 ข้างกุ่มปลาหาหอยข้างลอบแฉว
 ข้างทอศครำค้ำล่างมหอยแมลงภู่
 ทิ้งมไต้ไต้เต็มลำนาวา
 ถึงสิ้นคอนค้ำไต้ยังไม่ค้ำ
 จึงเข้าขึ้นในนาวาแล้วคลาไคล
 ให้ลทใบหยกอรสมทอศ
 จึงแกลงแจ้งข้อราชการ
 คำนวณใช้ให้ไปสืบแสวงของ
 ทั้งแต่ไปแปดเดือนไม่เคยอนคลา

๑ เรื่องนิพนธ์นิราศร้าง

เนาในชโลธร

๑ ลุกลขุวิรัตน์

จกแจ้งแสงคงไข

๑ สืบเสาะแสวงแก้ว

ไต่กิ่งประสงค์ตาม

คสงช่วงใหญ่กว่าทุกศิริศรี
 พอสันที่เขตรเขาลำเนาแฉว
 เรือเล็กเล็กใช้ใบไปเป็นแฉว
 ลากเข้คแล้วตกตามตามขัณญา
 จนหางหนูเข้ยกน้ำลงคำหา
 เข้ผ้งท่าเขาไปขายสบายใจ
 เข้ปากน้ำเจ้าพระยาหาข้ไม่
 ตรงเข้าในเมืองสมุทปราการ
 ประทับจอกตรงนำศาลาก่าน
 ว่าพระจอมจักรพาฬขึ้นประชา
 ที่ต้องราชประสงค์จ้านงหา
 จึงกลับมาทูลเบี่ยงบาทยงสุ
 ทูเรศทางทูราจร
 ลเลาะล่องประเทศไกล
 โดยมนัศจ้านงใน
 พจนเพื่อประสงค์ความ
 วิเชียรแววสว่างวาม
 มโนมากก็สมหมาย

๑ กลับคืนนครเทพ	บุรุษรัตนพรพรรณราย
นบชาติยุคกลวาย	จุลจอมอรรถศรี
๑ ท้าวขลิบลั่น	บรรราชฤไทยทวี
สถิตย์กิจวงวิเชียรศรี	มกุฎแก้วเฉลิมเมือง
๑ แสงพรายประกายมาศ	รัตนช่วงจำรัสเรือง
ร่วงรุ่งมลังเมลิอง	ประจักษ์เทพรังสรรค์ ฯ

